

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 88 - no. 5 - mei 1986

KOOLZAADNUMMER

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

INHOUD

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND

Opgericht 1897

Redactie

Ir. J. Wesdorp
(hoofredacteur, 05716-231)
mevr. J.M.A. Pos
Otto de Kat

Vaste medewerkers

Arjen Neve
Jan van de Veluwe
Ko Zoet

Ledenblad

Oplage 8200
Verschijnt 11x per jaar.
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven
op aanvraag

REDACTIE, SECRETARIAAT en **LEDENADMINISTRATIE**

VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij **voor de 5e van de maand**, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven en betaling van advertenties en Speurbijtjes.

jaargang 88 - nummer 5 - mei 1986

Van de redactie, <i>J. Wesdorp</i>	139
Toespraak van staatssecretaris <i>A. Ploeg</i>	140
Wist u dat . . .	142
Finale Vriezenveens spuitdrama, <i>G. Henseler</i>	143
Nieuwe drachtplanten aan horizon? <i>J. v.d. Veluwe</i>	144
Gedicht: koolzaad, <i>René de Clercq</i>	145
Kz. reizigers welkom 17 mei, <i>J. Wesdorp</i>	146
Kruisbloemigen, <i>J. Wesdorp</i>	147
Zo imkert buurman Oortwijn, <i>J. Dols</i>	148
Wat zegt een toezichhoudend imker? <i>G. Veringa</i>	151
Tussen koolzaad en imkerij, <i>J. Bos</i>	152
Imkeren op het koolzaad, <i>A.H. Verbeek</i>	155
Bijenplant in beeld: herik, <i>A. Neve</i>	156
De bijentuin in maart, <i>Jan v.d. Ham</i>	157
En waarom spuiten ze dat koolzaad? <i>J. Wesdorp</i>	158
Van imker tot imker, <i>Ko Zoet</i>	160
De eenvoudige honingslinger was er al, <i>Wim Kamphof</i>	162
„Koninginneteelt en het „startertje“ <i>dr. H.W.W. Velthuis</i>	164
Boekbespreking: Welsh beekeeping enz. <i>J. Wesdorp</i>	165
Herinnering aan mijn eerste honingafname, <i>W. Veenstra</i>	166
Mijn mooiste sluitzegels, <i>Baldi Dekker</i>	166
De rijkdom van een voorzwerm, <i>J.J. Speelziek</i>	167
Omlarperikelen, <i>R. Kakes</i>	169
Boekbespreking: Illustrated, <i>J.J. Speelziek</i>	170
Encyclopedia of beekeeping	
Varroa bestrijding: een variant, <i>J.J. van der Weerd</i>	170
Wie stak daar? <i>dr. J.C. van der Zwan</i>	172
Examen Practisch Imker 1986, <i>C. Pater</i>	172
Vraagt u maar, <i>????</i>	173
Tips Consulentschap, <i>C.A.D.</i>	174
Imkers agenda	176

bij de VOORPLAAT

Hoe rijk is het leven?

De imker in het koolzaad van de voorplaat is al driekwart eeuw met bijen vergroeid. Wat daar een ervaring verzameld is laat zich niet meten. En hij is vast en zeker de enigste niet. Een vereniging als de VBBN mag zich rijk rekenen met zulke leden.

Rijk is de Vereniging ook met het feit dat men dat opmerkt en het optekent om er 8000-voudig van te genieten. U kunt het op pagina 167 gewaar worden.

Rijk zijn we als vereniging ook met het feit dat we opnieuw een 40-pagina nummer produceerden en dat er nog kopij is blijven liggen. . .

Vijf april was een belangrijke dag voor de bijenhouderij in Nederland. Algemene vergaderingen worden meestal maar eens per jaar gehouden en er stonden enige zeer „zwarte” punten op de agenda. Het voordeel van een beschouwing achteraf is dat je dan wat afstand hebt kunnen nemen. Tegelijk kun je trachten de volgorde van belangrijkheid in te schatten. Als ik dat hieronder doe geeft dat tegelijk aanleiding om het anders te zien, maar hieronder vindt u dan mijn volgorde:

(1) met een zeer opmerkelijke eensgezindheid verkoos de vergadering de oude rot drs. Muntjewerf tot haar toekomstige voorzitter. Meer nog dan zijn ge-

waardeerde medekandidaten de heer Vermeulen en mevrouw van Heest kon hij bogen op zowel imkers- als bestuurlijke ervaring.

Overigens mijn grote redactionele voorganger de heer Joustra had de kwaliteiten van wat eens nog de „Jongenheer P. Muntjewerf” heette al in 1934 in de gaten. Ik zal u zeggen waar het om gaat.

Ter gelegenheid van deze bestuursverkiezing kregen we inzage in een brief uit die dagen van de hand van de redakteur Joustra, een imker die tot op deze dag nog befaamd is. We geven letterlijk de eerste en laatste alinea van die brief en moeten de rest maar om redenen van plaatsgebrek vergeten.

Jonge vriend,

Erg leuk vind ik het, dat je zooveel plezier hebt in het leven der bijen en ik merk ook wel, dat je je oogen goed den kost geeft.

Nu beste vent, ik hoop maar, dat jij later eens een flink imker zult worden. Anna Paulowna is wel een goed bijenland niet ?

Met imkersgroeten,

Red.

Wat we willen benadrukken is de hoop uit te spreken dat het de bloeiende VBBN onder het gezag en de leiding van de heer Muntjewerf wel moge gaan en – belangrijker nog – dat hij de bijenhouderij, ondanks altijd te verwachten tegenwind, op de juiste koers zal weten te houden. Zie ik het goed dan zijn er genoeg medestanders die hem in dat streven zullen willen steunen. En dan kan het weinig anders of er zullen resultaten van komen. Let op, we gaan interessante tijden in de VBBN tegemoet.

(2) de wil om Ambrosiushoeve te financieren met f 5,— per jaar en de toestand van jaar tot jaar te evalueren was eveneens een zeer belangrijke standpuntsbepaling van de algemene vergadering.

Of het bezoek van de staatssecretaris in deze nog gewicht in de schaal heeft gedaan valt te bezien omdat de stemming op een algemene vergadering al tevoren vast staat. Dat de toekomst van de Ambrosiushoeve bestuurlijk nog voldoende moeilijkheden zal meebrengen staat bij de nu gekozen constructie al haast bij voorbaat vast. Fruitbelangen zijn namelijk geen bijenhoudersbelangen. Om die laatste belangen, bij de verminderde overheidsbemoeienis en tegenover de ongetwijfeld commerciële ingestelde fruitteelt, recht te doen wedervaren zal, lijkt me, bestuurlijk een weinig benijdenswaardige taak zijn.

Ook in bijenhouderskring zal in de toekomst ongetwijfeld de kosten/baten analyse worden opgemaakt; dit gegeven op zichzelf al kan tot een weinig rustgevende aanpak van het onderzoek leiden. En er is weinig fantasie voor nodig om in te kunnen voelen dat voor onderzoek juist rust en continuïteit eerste vereisten zijn. Is dit enerzijds bedreigend voor het nederlandse bijenteeltonderzoek, aan de andere kant lijkt het overdreven te verwachten dat een rijk land als Nederland zich tegenover het buitengewoon weelzijdige buitenland in zijn bijenonderzoek als armoedzaaiër zou willen opstellen. Dat wil zeggen, dat een van bijenteelt afhankelijk land als Nederland, zich niet zou kunnen veroorloven om het zonder bijenonderzoek te doen.

Ondanks de rede van de staatssecretaris is de positie van het onderzoek deze redactie nog niet duidelijker geworden. Het enigste was de erkenning van de staatssecretaris dat er door bijen tussen de 40 en 50 miljoen toegevoegd wordt aan de jaarlijkse produktiewaarde van de fruit-teelt. Als je dat zo leest is mijn naïeve redenering dat de fruitteelt dan dus, meer dan wat ook, de grote belanghebbende is in deze.

Zie verder p. 140

(3) „Nog dit seizoen kan het bestrijdingsmiddel Perizin tegen Varroa worden ingezet. Onderzoek heeft uitgewezen dat het een deugdelijk middel is dat geen schadelijke nevenwerkingen op bijen, mens of milieu heeft", zo zei de staatssecretaris.

Een zeer positief bericht dus want iedere pijl op onze boog tegen Varroa is nuttig ook al schieten we waarschijnlijk liever niet met giftige pijlen.

Tijdens de vergadering werd (door de heer Pater naar ik meen) gezegd dat toelating bij voorkeur pas tegen het najaar zou moeten plaats vinden om onze eigen imkers te beschermen tegen een al te vroegtijdig gebruik waardoor het bestrijdingsmiddel in honing terecht zou kunnen komen. Waarvan acte.

(4) De gehele vergadering werd gekenmerkt door een, wel eens anders beleefde, eensgezindheid, die in dit geval ook wel met tamheid omschreven zou kunnen worden. Dingen die me opvielen en niet zouden mogen waren: geen enkel lid van de „commissie nazien boeken" was aanwezig, zodat de vergadering geen enkele mogelijkheid had nader met de beide heren te spreken als ze dat gewild had. In een Vereniging dient altijd controle te zijn, want gebrek daaraan leidt tot laksheid. Jammer.

Tijdens de bespreking van het „beleid" kwam geen enkele (sub-) vereniging met globale voorstellen. Bij honing kwam niemand op het idee de honingkeuring Zuidlaarder stijl aan de orde te stellen; bij onderwijs kwam niemand met vragen over het te voeren landelijk beleid; bij ziektebestrijding of drachtplanten-beleid had blijkbaar geen enkele afdeling een eigen stuk inbreng. Slechts bij het hoofdstuk Koninginneteelt werd tegengas gegeven zonder dat dit echter leidde tot een vernieuwd beleid waarin de Vereniging zich als geheel kon vinden. Dit geheel bracht ook de waardevolle slotopmerking van een oud H.B.-lid: we spreken nu wel over het H.B.-beleid als zijnde de som van het beleid in de commissies, maar het Hoofdbestuur heeft toch ook een eigen visie; dit komt in deze vergadering, als het er al is, in het geheel niet aan de orde.

Kortom, aan een vergadering als een echte samspraak tussen hoofdbestuur, commissies van de vereniging en de imkersverenigingen in het land valt nog heel wat te doen. Vergaderen is namelijk een heel nuttige bezigheid als je er wat inspiratie voor de toekomst van meeneemt. Samengevat: een goede vergadering, die echter nog veel beter had gekund.

TOESPRAAK VAN STAATSSECTERATIS A. PLOEG

op de Algemene Vergadering van 5 april 1986 (redactioneel iets ingekort)

Bedankt heer Ploeg. . .

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren,

Aan het verzoek vandaag enige woorden te richten tot de Algemene Ledenvergadering van de VBBN heb ik met genoegen gevolg gegeven. Dit genoegen is des te groter omdat ik hier nu eens niet geconfronteerd wordt met een „dierlijke sector" waar overschotkwesies spelen.

Over het hele land gezien, is er nu eerder een tekort dan een teveel aan bijenvolken zoals uit de woorden van de heer Speelziek blijkt.

Ook kampen we niet met een bijenmestprobleem, voorzover ik weet. Integendeel, de bij is waarschijnlijk het meest milieuvriendelijke landbouwdiertje dat we hebben!

En er is bepaald evenmin sprake van een overproductie aan honing: De Nederlandse imkerij voorziet volgens mijn gegevens maar voor zo'n 15% in de totale Nederlandse behoefte aan honing.

Dit biedt mij de gelegenheid hier even in te gaan op het economische nut van de bijenteelt.

Buitenstaanders zijn geneigd die soms wat te bagatelliseren.

De directe economische waarde van de honing- en wasproductie in ons land is inderdaad niet bijzonder groot: globaal 10 miljoen gulden per jaar.

Maar de indirecte betekenis van de bijenhouderij mogen we zeker niet onderschatten.

Die betekenis is in de eerste plaats die van de bestuiving, voor de opbrengst, kwaliteit en oogstresultaten van gewassen in land- en vooral tuinbouw.

Volgens voorzichtige schattingen wordt er door de bestuivingsactiviteiten van bijen tussen de 40 en 50 miljoen gulden toegevoegd aan de jaarlijkse produktiewaarde van onze groenten- en fruitteelt, nog afgezien van de commerciële teelt van groentezaden en zaden voor siergewassen.

Ter vergelijking, dat is zo ongeveer het dubbele van de waarde van de jaarlijkse aanvoer in een andere sector die ik van nabij ken: de Nederlandse beroepsbinnenvisserij.

De door bijen toegevoegde waarde zou nog hoger kunnen zijn als er een groter deel dan de huidige 15% van de ongeveer 100.000 bijenvolken in ons land voor bestuiving zou worden ingezet.

Met name voor augurken en aardbeien onder glas is bestuiving door bijen onmisbaar.

Ook voor de hybride-zaadteelt is zij in hoge mate noodzakelijk.

Het indirecte economische belang van de bijenteelt is in de tweede plaats gelegen in de functie die zij vervult bij de instandhouding van de flora in natuurgebieden, bossen, parken en tuinen.

Op hoeveel geld we dat precies moeten waarderen, is echter moeilijk te zeggen.

Maar, hoe dan ook, de betekenis van de bij voor de natuur om ons heen stijgt nog ver uit boven het economische nut alleen.

Vele vogelsoorten en andere diersoorten kunnen bijvoorbeeld slechts in stand blijven dankzij de besheesters, die op hun beurt voor een groot deel afhankelijk zijn van bestuiving door bijen.

Niet voor niets noemde ik de bij zoëven dan ook het meest milieuvriendelijke landbouwdiertje.

De economische betekenis van de Nederlandse imkerij weerspiegelt zich in de hoofdaccenten binnen het overheidsbeleid voor deze sector.

Ik kom hier zo meteen op terug.

Maar voor de meeste imkers is de bijenteelt toch in de eerste plaats liefhebberij.

Daarom is er ook in het recreatiebeleid aandacht voor deze activiteit.

Dit beleid houdt namelijk mede in dat vormen van vrijetijdsbesteding waarin het dier centraal staat, worden gestimuleerd.

Heel recent zijn beleidsvoornemens op o.m. dit punt bekend gemaakt in de nota Recreantenbeleid, die begin maart aan de Tweede Kamer is aangeboden.

Eén van die beleidsvoornemens heeft betrekking op het probleem van de teruggang van drachtplanten dat de voorzitter in zijn openingtoespraak signaleerde.

In de nota is nu aangekondigd, dat het ministerie van Landbouw en Visserij voorzover mogelijk de aanplant van drachtplanten in recreatieterreinen zal bevorderen.

In het overheidsbeleid met betrekking tot de bijenteelt ligt het zwaartepunt bij voorlichting, onderwijs en onderzoek ten behoeve van deze sector.

Daarnaast is er voor de bijenhouderij een plaats ingeruimd binnen zijn beleid inzake gezondheid en welzijn van dieren en dat inzake gewasbescherming.

Bij de voorlichting, het onderwijs en het overleg binnen het ministerie over de risico's voor de bijenteelt bij toelating van bestrijdingsmiddelen, gaat het zowel om activiteiten ten behoeve van de imkers als van de tuinders en van de mensen, werkzaam in de groensector.

Vraagstukken op het gebied van de drachtplanten en bestuiving zoals ik die net noemde, krijgen hierin alle aandacht.

Het consuleringschap voor de bijenteelt in algemene dienst speelt hierbij, zoals bekend, een belangrijke rol.

Wat het onderzoek betreft, vervult de stichting Proefbijenstand „Ambrosiushoeve" in Hilvarenbeek een spilfunctie.

Verschillende van de genoemde beleidsonderdelen hebben van doen met de plaag van de Varroa-mijt.

In dit verband bent u natuurlijk benieuwd naar mijn reactie op de opmerkingen van de heer Speelziek over het nieuwe Varroa-bestrijdingsmiddel Perizin met coumafos als actieve stof.

Welnu, ik kan u mededelen dat het volgens de deskundigen die mij hierover adviseren een deugdelijk middel is dat geen schadelijke nevenwerkingen op de bijen en op mens en milieu heeft.

Dit betekent dat het middel nog dit seizoen kan worden toegelaten voor toepassing in de praktijk.

De afronding van de administratieve procedure zal nog een aantal weken vragen.

Veel imkers zullen overigens wel even moeten wennen aan het idee zelf een bestrijdingsmiddel te gaan gebruiken, terwijl ze in het verleden nog wel eens gedupeerd zijn door toepassing van landbouwbestrijdingsmiddelen als dat niet overeenkomstig de voorschriften gebeurde.

Bovendien is het imago van de imkerij nu eenmaal dat zij als het ware met „onbedorven natuur" is verbonden.

Ik wil nog wel enige nuancering aanbrengen.

Wat de doeltreffendheid van Perizin aangaat, dient u er rekening mee te houden dat die nooit 100% zal zijn.

Ik denk dat we, jammer genoeg, nooit meer helemaal van de Varroa-mijt af zullen komen.

Maar als de imkerij bereid is tot een zeer alerte manier van imkeren op dit punt, dan kunnen we naar verwachting met het nieuwe middel de plaag goed de baas blijven.

Ik heb er alle vertrouwen in dat dit zal lukken, mede gelet op de versterkte aandacht die er valt te constateren bij de industrie en de bijenhouders voor het meer professioneel imkeren.

Een graadmeter voor het huidige niveau van de Nederlandse imkerij, mede dankzij de stimulansen vanuit de overheid, vormen de verheugende resultaten voor ons land tijdens het jongste APIMONDIA-congres die de heer Speelziek zoëven memoreerde.

Tot slot wil ik ingaan op een tweede onderwerp in verband met het onderzoek aan bijen.

Zoals ik heb aangegeven, benadert de overheid de imkerij in de eerste plaats vanuit de agrarische invalshoek, vergelijkbaar met die voor andere sectoren van landbouw.

Daarom vind ik dat ook in deze sector het praktijkonderzoek voor 50% door de belanghebbenden moet worden gefinancierd.

In dit geval is dat de mede-financiering van het onderzoek op de „Ambrosiushoeve" door het agrarische bedrijfsleven, via het Landbouwschap, en door de imkerij-sector.

Wat de laatste groep betreft, heb ik er begrip voor dat hierin nogal wat mensen te vinden zijn die moeite hebben met deze medefinanciering.

Zie p. 142

Zij zien die als een belasting op een bezigheid die voor hen zoals gezegd nog altijd vooral een hobby is. Aan de andere kant is het zo dat het om betrekkelijk geringe bedragen per imker gaat. En voor de toekomst van het onderzoek op de „Ambrosius-hoeve” is dit toch een noodzaak.

Het is dan ook verheugend dat de bonden van bijenhouders zich bereid tonen tot deze medefinanciering van het praktijk-onderzoek.

Het is mij bekend, dat de leden van de VBBN vandaag een besluit nemen over een bestuursvoorstel om voor dit doel een jaarlijkse bijdrage van in totaal 5 gulden per lid te geven. Ik hoop dat het voorstel wordt aangenomen.

Dames en heren,
Ik wens u een goede vergadering.

Aldus staatssecretaris Ploeg.
(Zijn rede werd op onbelangrijke punten ingekort, Red.).

Wist u dat...

... dat deze rubriek vaak over mensen zal gaan? En dan speciaal over die mensen die op allerlei plekken handen en voeten geven aan de landelijke bijenteelt. Daarom vragen we of u wist dat ze in Stadskanaal de heer J(ef) F. Dols, die daar 13 jaar secretaris was van de afdeling in het zonnetje hebben gezet? Hij werd onlangs uitvoerig bedankt voor de zeer vele zaken die hij in zijn bestuursperiode op zich nam en die VBBN-Stadskanaal bracht tot waar het nu is: een bloeiende en actieve vereniging die ook in de toekomst nog graag op hem rekent.

Als dit u nieuwsgierig maakt naar de heer Dols dan kun u hem indirect leren kennen door zijn artikel „zo imkert mijn buurman” in dit nummer te lezen, op pagina 148

... U weet natuurlijk dat staatssecretaris Ploeg op onze Algemene Vergadering de goedkeuring van het middel Perizin aankondigde. U kunt zijn gehele rede in dit nummer nog eens op uw gemak nalezen omdat er veel en belangwekkende dingen in staan. Het geeft mij gelegenheid u te vertellen dat dit middel Perizin, gebaseerd op een actief materiaal dat cumafos heet, spoedig een opvolger gaat krijgen in een ander middel dat ook heet systemisch te zijn. Het middel heet Apitol en komt uit dezelfde koker, met andere woorden uit dezelfde fabriek als Folbex. Het heeft boven de andere middelen voor dat het opneembaar is met het inwinteringsvoer.

De imker mag zich verheugen in deze aandacht van reusachtige chemische concerns in die zin dat er blijkbaar toch nog een boterham te verdienen is in het op de markt brengen van Varroa-bestrijdende middelen. Die imker heeft, lijkt me, weinig behoefte aan dure verpakking en eenmalig materiaal zoals in de gezondheidszorg tegenwoordig algemeen gebruikelijk, als het middel maar efficiënt is en het de producent voldoende marge laat om verder onderzoek te plegen. Onze eigen onderzoeksinstituten zijn helaas op dit terrein weinig of niet toegerust.

... dat de heer Pater, de man van de 34 (onbetaalde) functies op allerlei organisatorische terreinen, op de laatste algemene vergadering uitgenodigd werd om het voortaan maar eens in een stoel te proberen? Die stoel werd hem door de Vereniging bij zijn vertrek als H.B.-lid aangeboden voor de vele diensten die hij gedurende 34 jaren in de Vereniging had verricht.

... en bedankt heer Pater!

... Nadat hij even had gezeten veerde de heer Pater weer op. Op zijn karakteristieke wijze merkte hij op dat hij het cadeau op prijs stelde maar de continuïteit in de Vereniging nog meer. Voorlopig blijft hij voor de commissie Onderwijs nog aan, teneinde vooral aandacht te schenken aan de mogelijkheid om de oude samenhang van Vereniging en het bijteeltonderwijs (nu vanuit het Ministerie van landbouw) vorm te geven. Gebeurt dit in onvoldoende mate, zoals nu reeds het geval is, dan dient de Vereniging naar eigen mogelijkheden om te gaan zien.

Finale van het Vriezenveense spuitdrama

G. Henseler

Herinnert u zich het spuitdrama in Vriezenveen? In het oktobernummer van 1985 (jaargang 87-no. 10) heb ik uitvoerig uiteengezet wat er gebeurd is, hoe er gehandeld is, wat de consequenties waren en de vraag gesteld. „Hoe nu verder?”

Nu in maart 1986 deze zaak tot een goede einde is gekomen, lijkt het mij nuttig het verloop na oktober 1985 eens te belichten.

Zoals reeds bekend is, vond met betrekking tot het Vriezenveense spuitdrama een gesprek plaats met de heer Buitenga, directeur van de coöperatieve landbouwvereniging V.T.L. In dit gesprek – dat in een zeer prettige verstandhouding plaats vond – werd o.a. overeengekomen om „hangende het overleg” geen verdere mededelingen te doen. Zoals al vaker gebleken is, is niemand er mee gediend dat steeds opnieuw de zaak opgerakeld wordt, indien de finale afhandeling nog niet heeft plaatsgevonden. Het is gebleken dat deze gang van zaken de juiste was daar de verstandhouding tussen enerzijds de imkers en anderzijds de V.T.L. en ook de betrokken landbouwers, op wier percelen de veldbonen stonden, niet alleen verbeterd is, maar er zelfs nu sprake is van samenwerking.

Er is telefonisch contact gezocht door de imkersvereniging Vriezenveen en omstreken met de V.T.L. teneinde de belangen van de imkers in de toekomst te behartigen. Hieruit is geresulteerd dat er van de V.T.L. een uitnodiging zal komen voor een voorlichtingsavond waarbij tevens de contacten tussen de imkers en de V.T.L. aangehaald zullen worden.

U zult het wel met mij eens zijn dat dit het allerbelangrijkste resultaat is geweest. Op mijn destijds gestelde vraag „Hoe nu verder?” is dus duidelijk een positief antwoord gekomen.

Nu nog een financiële afhandeling. De V.T.L. was aansprakelijk gesteld voor de schade. Achteraf is gebleken, dat de ingediende claim (incl. extra kosten voor vergaderingen, reis- en verblijfkosten, telefoonkosten, e.d.) ruim f 4.000,— te laag was ingeschat. Ook in de behandeling hiervan zijn we niet teleurgesteld. Voor de opbouw van de schadeclaim hebben onderstaande normen gegolden.

Er waren drie soorten bijenbehuizingen/volken waarvoor apart schadebedragen moesten worden vastgesteld.

- a. Voor een volk in een zesraams-kastje hebben wij de schade bepaald op

f 50,—

- b. Voor kastvolken werd aangenomen dat die gemiddeld op drie bakken à 10 ramen stonden en dat de helft van het volk als verloren moest worden beschouwd. De vergoeding werd als volgt vastgesteld:

30 ramen à 50% à f 10,— per raam	f 150,—
geschatte derving honingopbrengst 25 pond à f 7,— per kg	„ 87,50
	<u>f 237,50</u>

- c. Voor een korfvolk werd aangenomen dat het volk een schade had van
- ook hier een geschatte honingderving van

f 75,—
„ 87,50
<u>f 162,50</u>

Voor porti, telefoonkosten, vergaderkosten, reiskosten e.d. werd bijna f 1000,— als kosten opgevoerd.

Onder de getroffen imkers bevonden zich enkele niet-V.B.B.N.-leden waarvoor ook de belangen behartigd zijn en als uitvloeisel daarvan kon na de uitbetaling een tiental personen als nieuw lid worden genoteerd. Tot slot wil ik ook namens de imkersvereniging Vriezenveen e.o. de V.T.L. mijn welgemeende dank betuigen, niet alleen voor de korrekte afhandeling van de schadeclaim maar vooral voor de bereidheid om samen te werken om de naam van onze Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt hoog te kunnen houden.

Het is dus beslist mogelijk om via doeltreffend optreden en goed overleg te komen tot een passende oplossing van spuutschadegevallen.

De lezer schrijft

De heer P. Straat uit Assen schrijft:

„Naar aanleiding van de vraag hoe het beste de bijenvolken verenigd kunnen worden, deel ik u mijn methode mee.

Het heeft me al heel wat bijen gekost bij het verenigen met de krantenmethode.

Al enige jaren neem ik wat lauwwater en doe daar een beetje gemalen kruidnagel in, dat ik dan over beide te verenigen volken sprenkel. Deze herfst heb ik een zesraamsvolk zo bij haar buurvolk ingehangen.

Als ik twee volken verenig gebruik ik nog een krant erbij, maar het is niet nodig.

Als er zo gewerkt wordt zal er geen bij afgestoken worden”.

NIEUWE DRACHTPLANTEN AAN DE HORIZON?

- Door het terugdringen van de excessieve graanproductie en een toenemende vraag naar eiwit- en oliehoudende gewassen biedt de teelt van graan-vervangende produkten interessante perspectieven voor de bijenteelt.

Zo is na een praktijk-beproeving van circa 10 jaren gebleken dat de teelt van Veldbonen (*Vicia faba*) goede mogelijkheden biedt, zeker om de plaats in te nemen van een aantal graansoorten.

Onder veldbonen worden een viertal typen begrepen, t.w. de Duiveboon, Paardeboon, Wierboon en Waalse boon. Blijkens beproevingen is de Paardeboon favoriet, waarvan het ras Alfred de hoogste opbrengst geeft, zeer stevig is en een goede ziekteresistentie bezit. De opbrengst van dit ras bedroeg in de jaren 1980 t/m 1983 van 4.000 tot 6.700 kg/ha met als bestemming droog oogsten voor de verwerking in mengvoeders en anderzijds groenvoederwinning als silage (kuilvoer).

- Daar over de bestuivingsbehoefte van Veldbonen in ons land nagenoeg niets bekend is, werd het Amerikaanse boekwerk „Insect pollination of cultivated crop plants” geraadpleegd. Hierin wordt geadviseerd twee bijenvolken per ha in te zetten. De meeropbrengst zou rond de 25% liggen. Weliswaar betreffen deze gegevens andere klimaatgebieden, zodat we ze min of meer als een indicatie mogen zien. Wel was het opmerkelijk dat in 1985 op een proefveld in Nijbroek (gem. Voorst), waar toevallig een paar bijenvolken op een aangrenzend kerkhof stonden, een optimale oogst werd verkregen, namelijk 6150 kg/ha.

Dank zij de goede resultaten heeft betrokken akkerbouwer dit jaar zijn areaal uitgebreid tot 2,5 ha. Een vijftal bijenvolken van mijn stand zal de produktie begeleiden, zodat we met spanning de resultaten tegemoet zien.

Het areaal Veldbonen dat in 1985 circa 2.500 ha groot was, zal zich naar verluidt in 1986 verdubbelen, zodat de imkers in die contreien gedurende de drachtarme junimaand hun bijen niet tekort behoeven te doen.

- Steken we de Noordzee over, dan treffen we 's zomers in Oost-Engeland massale akkers met Veldbonen aan. Zij vormen daar voor menig imker een hoofddracht, waarbij over de honingopbrengst niet te klagen valt. De bijen verzamelen er op drie verschillende wijzen nectar, t.w.
 - normaal via de bloemopening, waar ze tevens stuifmeel halen,
 - aan de basis van de bloem via gaatjes, aangebracht door hommels en

- van de extra-forale nectariën, de zwarte vlekjes op de schutblaadjes langs de hoofdstengels, waarop de nectardruppels soms zichtbaar zijn.

Individuele bijen ziet men bij waarneming de verschillende benaderingswijzen gebruiken.

De Veldboon bloeit als regel gedurende de gehele junimaand met soms een uitloper in juli, ze levert een goede oogst aan amberkleurige honing van uitstekende kwaliteit, aldus Roger A. Morse en Ted Hooper in de juist uitgekomen „Encyclopedia of Beekeeping”. Deze „Engelse” gegevens zijn interessant daar het klimaat aldaar weinig verschilt met dat van ons land.

- Ook de Teunisbloem (*Oenothera*) is vanwege haar oliehoudende zaden wellicht een gewas voor de toekomst. De publicatie van de heer Hughes in Ouwkerk (Groentje maart 1985), die melding maakte van een oogst van 140 pond honing van 8 volken, om van de stuifmeelovervloed maar te zwijgen, schept goede verwachtingen.

- De „Boerderij” van 26 februari j.l. bevatte een bericht van een nieuw oliehoudend gewas dat in Amerika in ontwikkeling is, de Akkermorasbloem, nauw verwant aan de Morasbloem (*Limnanthes Douglasii*), die we als bijenplant aantreffen in „Plants and Beekeeping” van Howes en bovendien kunnen bewonderen in de drachtplantentuin van het „Bijenhuis”.

De olie, afkomstig uit de oliehoudende zaden, zou toepassingsgebieden hebben in de cosmetica en zelfs voor speciale transmissiesystemen. Tot dusver zou de walvis de enige bron zijn die deze kwaliteit olie oplevert en dat is een positief bericht voor deze sympathieke dieren. De Akkermorasbloem groeit op bijna elke grondsoort, wordt 30 cm hoog en heeft dichte bloemschermen. **Ze moet door insecten worden bestoven!**

Na een goede bestuiving worden in elk van de legio zaadbolletjes vijf nieuwe zaden gevormd. Wie weet zien we deze interessante bijenplant in de komende jaren ook in ons land verschijnen. Hoewel dit veelbelovende gewas in „Wageningen” niet onbekend is, blijkt dat de zaadtellers en zaadleveranciers hier voor het eerst via genoemd artikel in de „Boerderij” van hebben kennis genomen.

- Het vorenstaande bevestigt weer dat de honingbij onverbrekkelijk is verbonden met de agrarische sector. Wij imkers moeten de ontwikkelingen in die sector dan ook op voortvarende wijze blijven volgen.

Jan van de Veluwe

Koolzaad

Hoe geel, hoe geel, hoe geel,
het blinkend koolzaadveld,
met al die gouden kruiskes,
met al dat gouden geld!

Het is al zon, al zon,
al zuiver zonnigheid,
dat zich door al de kruiskes
op heel de breedte breidt.

Het groeit daar in den grond,
het stijgt uit elken steel,
en borrelt uit de buiskes
zoo geel, zoo geel, zoo geel.

De bietjes zuigen 't zeem,
de suiker van de bloem,
en dragen 't naar hun huiskes,
en keeren wederom.

De bietjes zijn er geern,
de bietjes zij er veel,
zoo krielend als de kruiskes,
en geel, en geel, en geel!

RENÉ DE CLERCQ

Uit: Leven en werken

*Met dank aan O. de Kat
voor de foto; en „Blijf Bij”, afdelingsblad
Oegstgeest voor de inspiratie*

KOOLZAADREIZIGERS PAS OP 17 MEI WELKOM

Het laatste nieuws van het koolzaad is niet al te best. Het uitwinteren van het koolzaad is altijd al een factor waar rekening mee moet worden gehouden. Was de vorige winter een heel slechte voor de fruitteelt, deze winter is een heel slechte voor het koolzaad. Althans als de gegevens uit de Flevopolder daarvoor maatgevend zijn.

Concreet: van de meer dan 4000 in die polder ingezaaide hectaren zijn er 1450 ha definitief uitgevroren en 800 ha kregen voorlopig het stempel twijfelachtig mee. Dit alles overziende komt men op een verlies van, in het ergste geval, meer dan de helft van het koolzaad in de Flevopolder, terwijl ook in Groningen schade schijnt te zijn. De heer van der Wal, toezichthoudend imker in de Lauwersmeer zegt echter dat de schade in de 160 ha waarover hij toezicht houdt wel mee zal vallen.

Het koude voorjaar – op het moment dat u dit leest moet u zich herinneren dat de koudste aprildag van deze eeuw in 1986 genoteerd werd – dat koude voorjaar maakt dat we ook pas laat met de bijen naar het koolzaad kunnen: 17 mei is als eerste datum vastgesteld, eerder bent u er niet welkom. Aldus werd in een laatste beraad tussen R.I.J.P. en imkers op 17 april besloten.

Tenzij... je kunt op het weer niet bouwen... tenzij het voorjaar alsnog met gezwinde pas zich over onze lage landen uitbreidt. Dan wordt het misschien een week eerder. Houd dus contact met toezichthoudende imkers, zie voorgaande nummers.

O ja, u vergeet het toch niet: weg van de eigen stand kunt u alleen bijenvolken die voorzien zijn van uw naam en adres op de dracht inzetten.

KRUISBLOEMIGEN,

„Kruisbloemigen” noemen we de plantenfamilie. Als plantenkenner over een familie spreken bedoelen ze dat de planten in zo'n familie gekenmerkt worden door een stel gemeenschappelijke kenmerken, zoals bijvoorbeeld treffende overeenkomsten in bloembouw.

Voor onze streken hebben kruisbloemigen de betekenis de plantenfamilie te zijn waarvan één lid, namelijk koolzaad de grootste nectarleverancier is die we kennen. En dat komt dan weer omdat dit koolzaad zo massaal wordt aangeplant dat imkers er dus al even massaal met hun bijenvolken naar toe trekken.

Maar het is voor een bijenhouder bijzonder nuttig ook de andere bekende en misschien wat onbekende leden van deze familie binnen zijn gezichtskring te halen. We zullen daarbij proberen niet al te biologisch te redeneren maar moeten wel de opmerking kwijt dat een beetje kennis van de systematiek van bloeiende planten ons nu net het houvast kan geven dat u en ik hard nodig hebben om wat orde te scheppen in de ons omringende verscheidenheid.

Kruisbloemigen dus. Linneaus, de man die in Harderwijk voor alle tijden het systeem grondvestte, gaf de Latijnse naam Cruciferae aan de veelal kruidachtige planten die bloemen in een tros vertonen en waarbij de individuele bloempjes vier kelk- en vier kroonblaadjes hebben.

Drie geslachten uit de familie zijn voor de mens van uitzonderlijk belang, te weten kool (*Brassica*), mosterd (*Sinapis*) en radijs (*Raphanus*). Natuurlijk is de eerste de belangrijkste en de wetenschapper die de systematiek van planten bedrijft rekent alle voor onze keukens belangrijke vormen tot dit geslacht. Zo worden alle kool-groenten die u kent als: koolrabi, waarvan de knolvormig verdikte stengel (mits jong!) gegeten wordt; alsook witte en rode kool; spitskool, savoye en spruitkool, boerenkool en groene kool, en ook de bloemkool en broccoli (met verdikte en smakkelijke bloeiwijzen) tot *B(rassica) oleracea* L. gerekend.

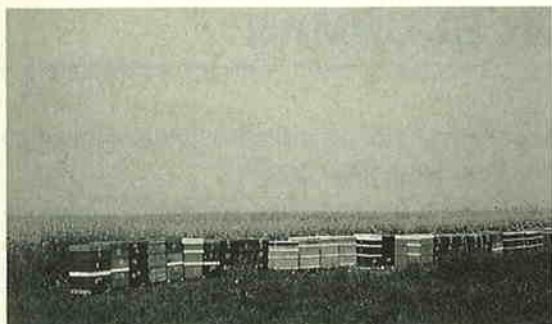
Het koolzaad waar het ons in dit Groentje om te doen is heet echter *B.napus* en daarvan zijn de volgende vormen bekend: de koolraap (hier is niet de stengel maar de wortel knolvormig verdikt) en het eigenlijke koolzaad, waarvan we winter en zomer-koolzaad kennen. Dat zomerkoolzaad mag u overigens direct weer vergeten, het komt nauwelijks in ons land voor. In het bovenstaand overzichtje heb ik wat pogen aan te geven hoe die koolplantenfamilie eruit ziet, maar troost u met de gedachte dat het beeld zo nog lang niet compleet is. Bv. de *B.nigra*, die we bruine mosterd noemen is nog niet genoemd.

Een van de koolsoorten die we in het voorjaar nogal eens plegen te gebruiken als eerste producten van een nieuwe lente zijn de raapsteeltjes, ook wel blad- of snijmoes genoemd.

Het zijn brassica-soorten die van verschillende herkomst zijn. Zij die zelf een tuin hebben weten dat het eigenlijk om jonge koolplantjes gaat, althans het zaad heeft de typische rondheid van alle zaden die we van kool telen. Tussen haakjes het is aardig om in een verloren hoekje de niet gebruikte raapstelen door te laten groeien, de bijen ervan te laten genieten en eventueel het zaad te oogsten, respectievelijk een spontaan herfstgewas te oogsten.

Alle zaden van kool zijn oliehoudend, en lang houdbaar. Het nadeel hiervan is dat die planten zich daarvoor ook als onkruid kunnen gaan gedragen. Zie het verhaal over herik van Arjen Neve.

Voor ik verder ga moet ik nog even kwijt dat kruisbloemige planten die we allemaal wel kennen zijn: het herderstasje, een onkruid waar je als tuinier bovenop moet zitten om ze echt de baas te kunnen blijven; de muurbloem en de heerlijk verwilderende judaspening.

Koolzaad nader bezien

Laten we het koolzaad eens wat nader bekijken. Waarom zijn we er niet alleen als imkers zo gek mee? Het antwoord stamt uit tweeërlei bron:

- geen boer zal koolzaad verbouwen als hem dat niet wat gewin liet na het ploegen, zaaien, gewasbeschermen, oogsten en drogen van het te vochtige zaad.
- geen verwerker van het koolzaad zal het bij de boer kopen als hij er geen profijt in zag om het eiwit- en oliehoudende zaad te verwerken op olie (bv. voor de margarine-industrie) of, het te verwerken tot veevoeder van datgene wat na olie-extractie overblijft.

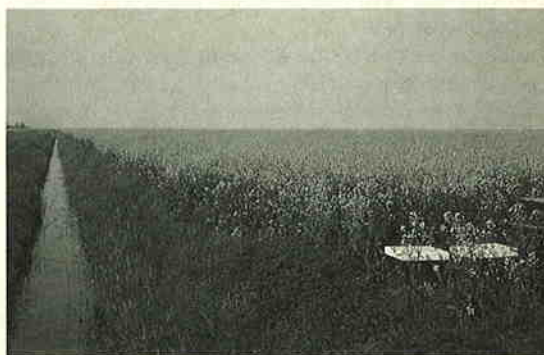
Dit zo simpel te zeggen verbergt een wereld van strijd voor markten zoals we dat van ons eigen product honing wel kennen met alle plus- en minpunten die de plaats van onze honing bepalen in de zoetwarenmarkt. Op de vetwarenmarkt zijn na enig nadenken wel 20 tot 30 producten te noemen, van zowel dierlijke als plantaardige herkomst, die elkaar's prijs min of meer stabiliseren, omdat, wanneer het één te duur is, je als fabrikant gaat kijken of het andere niet net zo goed is.

Dat doet u trouwens zelf ook als u in de supermarkt de soja-olie liever neemt dan de misschien wel duurdere zonnebloemolie, om van de apenoten-olie of maaskiemolie voorlopig maar even te zwijgen. Dit alles door kruist met overwegingen van wel of geen aandacht voor hart en bloedvaten, wel of niet politiek besmet, wel of niet van dierlijke afkomst. En dan te bedenken dat onze grootvaders zich vooral voedden met reuzel (varkensvet) en rundervet (tal), maar je hoeft maar even met vakantie te gaan naar de mediterrane om te weten dat de keuken daar niet zonder olijfolie kan en dat wij noorderlingen er geen begrip voor kunnen opbrengen hoe belangrijk daar een goede kwaliteit olijfolie is, omdat onze smaak daar meestal niet op is afgestemd.

Terug naar het koolzaad en de olie die eruit wordt gehaald. Een van de moeilijke punten van raapzaadolie is het gehalte aan erucazuur. Dit vetzuur wordt blijkbaar door vele voedingsdeskundigen als minder wenselijk gezien. Maar inmiddels is door plantselectie hier zoveel aan verbeterd dat erucazuur-arme rassen vrijelijk beschikbaar zijn. Zo zijn er nog wel een paar olie-technische haken en ogen aan dit gewas te ontdekken, maar die allen te noemen zou ons te ver voeren. Wat we moeten onthouden is dat de plantenveredeling probeert om het gewas aan de marktbehoeften aan te passen en dat ze daar vermoedelijk een heel eind in zullen slagen. Zo lijkt het goed mogelijk om te stellen dat koolzaad binnen de EEG en binnen de Nederlandse landbouw op de lange duur betere kansen gaat krijgen, ook al omdat overal gezocht wordt naar nieuwe afzetmogelijkheden op een door overproductie geplaagde markt.

De kansen voor koolzaad in de toekomst

Koolzaad is een gewas dat al sinds eeuwen aangeplant werd op de vele nieuw-ingepolderde gronden. Zo vinden we het tot vandaag de dag in de nieuwe pol-

Zie verder p. 148

derprovincie en in de Lauwersmeerpolder. Ook vindt men het, hoewel in mindere mate in overig Nederland, bv. in N. Groningen en het Oldambt. Over het hele land zijn er zo'n 10.000 ha, waarvan in de Flevopolder een 4000. Men moet het een boerenkunststuk noemen om 0,7 gram zaad op een m² grond zo te verdelen dat het goed en uniform opkomt. Gelukkig heeft het een geweldig groeivermogen en ziet het kans om gaten in de stand zodanig te compenseren dat de oogst daaronder weinig lijdt.

Wintervastheid is eveneens een probleem; het bijna alom geteelde Franse ras Jet Neuf schijnt op dit punt wat minder goed te zijn dan de vroeger gebruikelijke rassen. Een laatste aspect wat de bijenhouders nog best zal interesseren is de neiging van het gewas om zijn zaadjes al voor het oogsten te verliezen en dan voor alle problemen van een latere (wilde) opslag te zorgen.

Zo is er over het koolzaad heel veel te zeggen. Laten we als laatste punt de rol van de bijen in de zaadvorming eens bekijken. Het past ons imkers om daar nogal bescheiden over te doen.

Onze bijen zijn voor het koolzaadgewas niet onontbeerlijk. Maar toch. Het meest gedegen overzicht over de rol van bijen bij de vruchtzetting kwam ik tegen in het IBRA-tijdschrift *Beeworld*, (vol. 66 no. 1, 1985) Het is van de hand van Ingrid H. Williams, werkzaam op het beroemde Engelse proefstation Rothamsted. Een prijzenswaardig artikel ook al omdat het verwijst naar artikelen van 53 andere onderzoekers en het bijna waard is om in zijn geheel hier besproken te worden. Maar het ruimtegebrek gebiedt nu eenmaal dat niet te doen. Laat ik het daarom bij enkele conclusies houden. Ze zegt: „Bijen kunnen vermoedelijk geacht worden een gewas van hogere kwaliteit te produceren dat gelijkmatiger afrijpt en gemakkelijker te oogsten is, maar of deze door bijen veroorzaakte effecten ook economische betekenis hebben voor degene die het gewas verbouwt moet nog nader worden vastgesteld”.

Tenslotte: wie zou beter iets kunnen zeggen over alle andere aspecten van koolzaad die nog niet aan de beurt zijn geweest dan degenen die er veel mee omgaan? Bekijk slechts de volgende artikelen.

ZO IMKERT MIJN BUURMAN

75 jaar met hart en ziel verknocht aan de bijen . . .

Als jongen van 9 jaar kreeg hij van zijn vader een ronde korf met bijen. Vader had een dikke 50 volken, allemaal in ronde korven. Het koolzaad was een belangrijke dracht

Zoonlief is in de voetsporen van grootvader en vader verder gegaan. Vele verdiensten heeft hij voor de Vereniging. Daarom is hij onderscheiden met de verzilverde ronde erespeld (in 1971) en met de vergulde zeskantige speld (in 1982) en is sinds dat jaar erelid van de subvereniging Stadskanaal. Dit jaar viert hij het 40-jarig lidmaatschap van de eveneens 40-jarige subvereniging. Aan hem zal de eer te beurt vallen het nieuwe clubgebouw en educatief centrum in het bijenpark te openen op 14 juni aanstaande.

Hij woont nog steeds in het zelfde huis bij het Springer-verlaat in Stadskanaal waar hij in 1902 geboren is. Daar dreef hij een café en kruidenierswinkel. Eens gonsde het bij die sluis van de bedrijvigheid, niet alleen door de aanwezigheid van veel bijenvolken, maar ook door een nabij gelegen scheepswerf en een aardappelmeelfabriek.

De werf en fabriek zijn nu vergane glorie maar het café en winkelpand zijn uiterlijk in dezelfde staat gebleven. Door het verdwijnen van de scheepsjagers en beurtschippers worden er binnen echter geen slokjes meer verkocht.

Laten we nu Jans Oortwijn Azn. zelf aan het woord. Als hem een vraag over de bijen gesteld wordt komen de antwoorden snel.

Oortwijn, in wat voor soort behuizingen hebt U in de 75 jaar dat U imker bent, de bijen ondergebracht?

Dat zal ik je vertellen Dols. In 1914 deed mijn vader de ronde korven aan de kant. Boogkorven kwamen er voor in de plaats.

Die maakte hij allemaal zelf. Ik deed alles met mijn vader samen. Toen hij in 1931 overleed nam ik alles over. In 1955 had ik nog 46 boogkorven, maar ook al 8 kasten. Het was mijn beste heidejaar, de oogst was overvloedig.

Doordat er steeds meer hei veranderde in bos en landbouwgrond, ging ik me meer en meer richten op de winning van koolzaadhoning. Daarom verving ik in 1960 de boogkorven door kasten. Ik maakte die zelf en heb ze nog steeds in gebruik.

Oortwijn, U gebruikt een zeldzaam type raamformaat. Waarom?

Dat zit zo. Het Simplexbroedkamerformaat vind ik niet zo geschikt in het minder warme Noorden. De voorjaarsontwikkeling komt hier enkele weken later op gang. Ik gebruik raampjes die 17 cm hoog zijn en niet 22 cm. Twee broedkamers op elkaar geven dan een hoogte van 34 cm, bij Simplex is dat 44 cm. Dat scheelt 30%. Als honingkamer gebruik ik hetzelfde 17 cm formaat.

Rechts een ronde korf waar 100 jaar geleden veel mee werd geïmkerd. Geheel links een boogkorf.

Enkele imkers zwoeren destijds bij het 17 cm formaat, dat eens te koop was in Dinxperloo bij een Duitse firma Beil.

Lange tijd heeft het Bijenhuis de kunstraat op maat gesneden voor dit type raam, helaas is men er mee gestopt. Er zijn jonge imkers die ook wat zien in dit type raampje. Op het Koolzaad moet je rekenen met maar 5 tot 10 warme dagen in mei (zie het Groentje van februari). In korte tijd moeten de bijen de honingkamer vullen. Als ze te ruim behuist zitten (half mei als het Koolzaad begint), blijft de honing beneden het rooster.

U reist nog steeds met de bijen. Waarheen?

Ik kan gelukkig op mijn 84ste nog uit de voeten. Samen met mijn steun en toeverlaat Stevens reis ik naar Borgsweer, hier 60 km vandaan. Mijn grootvader die in 1807 geboren werd in Noord-Barger bij Emmen, reisde al naar het Koolzaad bij Woldendorp. Met paard en wagen bracht hij gemiddeld 200 korven naar de vette klei. Hij ging dan vier weken in de kost bij Okko Hoyer. Overdag had hij het druk met de bijen.

Dat contact met boeren in Woldendorp en Borgsweer vlak bij de Dollard bestaat nog steeds. Ik sta al 30 jaar bij dezelfde familie Noordhoff. Veel leden van de subvereniging Stadskanaal zetten die traditie met een zest al boeren voort. Sommigen reizen ook nog naar de omgeving waar mijn vader eens 7 hectaren heide bezat. Zelf reis ik niet meer naar de hei en denk erom zandhei geeft niets.

Hoe verhindert U het zwermen?

Een paar dagen vóór vertrek naar het Koolzaad wordt de bovenste broedkamer beneden gezet en de onderste boven, zodat de koningin ruimte krijgt. Tegelijk moet zij een half vleugeltje missen; ze wordt geknipt. Dat vertraagt de zwermneiging behoorlijk. Zó kan het volk niet verloren gaan als ze onverhoopt toch de benen neemt. Het volk vliegt terug. Dat de oude koningin verloren gaat, vind ik niet erg, want ik wil graag jonge moeren aanhouden, die krijgen wat later zwerm drijft dan eentje van een paar jaar oud.

De bijenstal ligt naast de moestuin.

Zie verder p. 150

Doet U ook aan selectie?

Een volk dat zich goed ontwikkelt en goede prestaties levert op het koolzaad, mag zorgen voor nieuwe koninginnen.

Maakt U ook kunstzwermen?

Bij voorkeur laat ik de volken zwermen als ze weer thuis zijn. Ik maak geen vegers, wel een enkele keer een vlieger op een moment dat er normale koningin-necellen zijn. Moeren uit redcellen geboren zijn me te klein van stuk. Een koningin moet een flink postuur hebben.

Welk type bijen hebt U?

Momenteel heb ik de gewone zwarte bij. Ik heb ook Italiaanse bijen gehad, vooral vanwege de grote fraaie koninginnen.

Oók heb ik nog zebra's gehad oftewel Carnica's van de heer Geskes; zachtaardige bijen. Ik vind elk ras goed. Je moet er mee weten om te gaan.

Oortwijn, vertel eens wat was toch wat in imkerstaal „zoet water” heet?

Dat zal ik vertellen. Toen er nog geen slingers gebruikt werden, werd de heidehoning uit de raten geperst. Ik heb nog steeds de honingpers van mijn grootvader. De fijngestampde raten werden in een grote kookpot met een dubbele wand en warm water er tussen, verwarmd om de honing minder dik te maken. Daarna kwamen ze in de perszak die geweven was van de haren van een paardenstaart. Na het persen werden vaten van 100 liter gevuld met de 'kaantjes'. Ze kwamen onder water te staan en werden flink geroerd. De restjes honing losten op. Deze brei ging nog eens een tweede keer de perszak in en werd zo opnieuw geperst. Het water wat dán de pers uit liep werd „zoet water” genoemd. Beurtschippers brachten de vaten met dat spul wel naar de azijnfabrieken in Groningen en Winschoten. Het leverde 7 cent per liter op. De uitgeperste brokjes raat werden gesmolten en met raatpers maakte ik er kunstraat van.

Welke klanten had U zoal voor de bijenprodukten?

Dochters van W.A. Scholten die naast ons een aardappelmeeifabriek had, waren gek op raathoning. Zelfs toen er eentje getrouwd was met de president van de Hoge Raad moest ik Drentse raathoning vanuit Stadskanaal naar Den Haag sturen.

Pershoning leverde ik veel aan bakkers van Groninger koek. Helaas heeft de glucosestroop, gewonnen uit Veenkoloniale aardappels door Scholten en door boerencoöperaties, de honing geheel verdrongen uit de bakkerij.

Actief met voorlichting op de bijenmarkt.

Hoe is het om als 84-jarige te imkeren? Wat heeft U zo jong en ondernemend gehouden?

Ik kan niet zonder bijen. Helaas laten mijn ogen me in de steek bij het zoeken van de eitjes. Ook het knippen van de koningin geeft problemen. Het lezen van het Groentje gaat moeilijk door het kleine lettertype en doordat de letters minder vet gedrukt zijn dan vorig jaar.

Vertel eens wat over de activiteiten die U zoal ontplooid hebt binnen de vereniging?

De VBBN had vroeger in het wijdsde Groninger land maar weinig afdelingen.

Je moest dus ver reizen om een vergadering te bezoeken. Een aantal imkers uit Nieuwe Pekela en de voormalige gemeente Wildervanck hadden behoefte aan een eigen afdeling. Samen met Naayer, Schlosser, Veldhuis en Sol richtte ik op 4 april 1946 de afdeling Stadskanaal op. Vanaf de oprichting tot aan 1982 ben ik penningmeester geweest. In Winschoten ben ik vlak na de oorlog in de tijd van distributiebonnen nog officieel beëdigd om vervoersbewijsjes van suiker aan de leden te kunnen verstrekken. Met Schendelaar en Nijmeijer organiseerden we het gemeenschappelijk vervoer van volken naar het koolzaad en de hei.

Ik hoef niet te vertellen dat we in 1973 samen aan de wieg stonden van het eerste bijenparkje in het Pagedal. In 1974 organiseerden we toen met z'n tweeën de eerste bijenmarkt. Voor beide activiteiten was er weinig durf bij de leden. We moesten het op eigen risico doen, omdat de afdelingskas er buiten moest blijven. Het bakken van honingwafels op de markt zagen de medeleden niet zitten. Nu wordt er op de eerste zaterdag van september met 4 wafelijzers gebakken!

Ik bezocht ook veel jaarvergaderingen in Wageningen. Als er in Assen een nationale imkersdag was, was ik van de partij. In 1949 was er een imker Zoet met een rijdende bijenhal met 2 rijen kasten op de imkersdag te zien. Dat maakte grote indruk op de bezoekers.

U hebt Uw grote kennis over het bijenleven niet voor Uzelf gehouden. Wie hebt U zoal deel gemaakt van Uw rijke ervaring?

Om de kinderen die in de buurt van het bijenpark woonden wat meer vertrouwd te maken met de bijen, hebben we enkele lagere scholen bezocht. Ik herinner me dat we voor 400 kinderen een tip van de sluier van het bijenleven hebben opgelicht. Later heb ik nog bezoek thuis gehad om ze te helpen bij een werkstuk. Ik heb ook altijd veel bezoek gekregen van jonge imkers.

Ook nu nog komen er regelmatig op bezoek. Dan praten we een avond over de bijen en de volgende dagen maken we het volk in orde.

Hebt u nog een advies aan jonge imkers?

Ja, denk niet dat je op het bijenleven uitgestudeerd raakt.

Elk jaar kom je weer voor verrassingen te staan.

Die zorgen dat het bijenhouden je nooit verveelt. Trek veel meer tijd uit om de bijen buiten de kast te observeren. Ga er bij zitten of bij liggen.

Behandel een volk als was het je eigen lichaam, dus geef het goed te eten, pas op voor kou vatten, niet te gauw tot operaties overgaan, en de nodige rust gunnen.

J. Dols

Terwuppingerweg 20
Onstwedde

WAT ZEGT EEN TOEZICHTHOUDEND IMKER?

G. Veringa

Herinnert u zich dat we in het vorige Groentje al het nodige hebben gezegd over degenen die er straks voor zullen zorgen dat we een plaats kunnen krijgen op het koolzaad?

Voor zuidelijk Flevoland werden toen de namen van de Jong, Vos en Veringa genoemd. De laatste zond ons in verband met het koolzaadnummer nog wat informatie waarvan we dachten dat het wel interessant zou kunnen zijn voor dit thema-nummer. Ziehier wat de heer Veringa schrijft over het plaatsen van kasten bij koolzaad en distel.

Ieder jaar weer worden er een groot aantal kasten geplaatst bij het koolzaad. In april worden dan al de nodige voorbereidingen gemaakt om de imkers te gaan ontvangen.

Eerst moet de coördinator langs de opzichters van het grote bedrijf om te overleggen waar de imkers de bijenkasten kunnen plaatsen. Dat moet zo gebeuren dat er zo weinig mogelijk koolzaad wordt vernield bij het transport van de kasten van en naar de verharde weg. Bovendien moet ervoor gezorgd worden dat allen die op of rond het koolzaad moeten zijn zo weinig mogelijk hinder ondervinden van af en aanvliegende bijen. Ik zeg zo weinig mogelijk omdat ik zo langzamerhand weet dat er altijd klachten zullen zijn en de opstelling nooit perfect is.

Zijn de voorbereidingen eenmaal getroffen en zijn goede afspraken gemaakt dan kunnen we de imkers op een afgesproken datum ontvangen, waar ze dan ook vandaan mogen komen. Tot zelfs uit België komt men. Wij zorgen er dan voor dat de imkers een bepaalde plaats wordt aangewezen. Ieder jaar weer is een bepaald deel van het koolzaad niet toegankelijk omdat er verschillende proefvelden voorkomen die voor plaatsing niet in aanmerking komen, bijvoorbeeld

omdat er waarnemingen moeten worden gedaan.

Die proefvelden zijn aangegeven, maar het is meer dan eens voorgekomen dat er dan toch (ongecontroleerd) geplaatst werd. Deze kasten moeten dan zo snel als mogelijk, zo'n vijf à zes kilometer, verplaatst worden en dat worden ze dan ook. Die verkeerde plaatsing door imkers heeft meestal alleen plaats als het al avond is of misschien ook wel 's nachts. Komt men dan een week later naar de bijen kijken dan kan men ze niet meer vinden. Laat daarom het advies gelden: plaats nooit kasten zonder overleg met een van de aangewezen toezicht houdende imkers, opdat u uw kostbare kasten niet kwijt raakt.

Imkers komen in het koolzaad wel eens geelgekleurde proefbakken tegen, die omdat er wel eens een bij in verdrinkt, leeg gegooit worden. Daarmede wordt de Rijksdienst beroofd van de mogelijkheid nauwkeurig na te gaan of luizenpopulaties in aantocht zijn. Een goed geïnformeerde imker laat die bakken dus staan en voorkomt dat anderen per ongeluk schade veroorzaken.

Zo staan de bijenkasten in totaal zo'n vier weken op het koolzaad en dan worden ze weer opgehaald.

Voordat het koolzaad gemaaid wordt, wordt ze nog eenmaal nagelopen of er toch niet een kast is blijven staan. Het is een enkele maal gebeurd dat er toch nog een bijenkast achterbleef. U begrijpt natuurlijk wat er gebeurt als zo'n kast in de maaimachine terecht komt.

De chauffeurs van de maaimachines zijn daarvan weinig gediend, u begrijpt wel waarom; en de imker kan voor deze zaak wettig aansprakelijk gesteld worden. Zo half juli begint de bloei van de distel; maar dat is weer een ander verhaal van bijenplaatsing in de Flevopolder.

Als je met een imker spreekt die beroepshalve ook veel van het koolzaad afweet omdat hij verbonden is aan de Rijksdienst IJsselmeerpolders, dan zit daar een aardige bijdrage in voor een koolzaadnummer van dit blad.

Zo iemand is de heer Bos. Ik schat in, maar het kan best niet zo zijn, dat hij ongeveer de ambtelijk secretaris genoemd kan worden van het overleg dat plaats vindt tussen de groot-teler van koolzaad en de bijenhouderij. In ieder geval geeft hij de uitstekende verslagen van wat er in dat overleg besproken wordt.

Hij was zo vriendelijk de lezers de volgende gegevens over onze grote nectarleverancier aan te bieden. Als zodanig kan het een bijdrage zijn in de voorstelling die iedereen zich moet maken als hij of zij met koolzaad van doen heeft. We geven hieronder de heer Bos het woord.

Teelt van koolzaad

1. Oppervlakten

Door de Rijksdienst voor de IJsselmeelpolders is vanaf de inpoldering van de Wieringermeer t/m Zuidelijk Flevoland (1932-1986) 142.253 ha koolzaad verbouwd. Theoretisch komt dit erop neer dat er op elke kavel één keer koolzaad heeft gestaan.

Gerecapituleerd per polder geeft dit het volgende overzicht:

– Wieringermeer	1.435 ha
– Noordoostpolder	16.344 ha
– Oostelijk Flevoland	52.195 ha
– Zuidelijk Flevoland	72.279 ha

Tezamen 142.253 ha

Op de drooggevalen gronden is winterkoolzaad meestal het eerste gewas geweest.

In de Wieringermeer was de oppervlakte koolzaad nog maar gering, namelijk 1,5% van de totale oppervlakte.

In de Noordoostpolder bleek vooral dat het koolzaad als eerste gewas het riet goed kon onderdrukken. Het heeft een krachtige vroege voorjaarsontwikkeling en wordt vroeg afgesneden waar het erg door wordt uitgeput.

2. Rassenkeuze

Bij de rassenkeuze gaat het erom een zo goed mogelijk financieel resultaat te behalen.

In de Wieringermeer werd nog uitsluitend één ras ingezaaid, namelijk Mansholt Hamburger.

In de Noordoostpolder was het voor 80% het ras Lembke.

Tot en met deze tijd is de Dienst, wat de rassenkeuze betreft, traditioneel-behoudend met het koolzaad omgegaan.

In 1961 begon de Dienst actief haar rassenkeuze te bepalen. In dat jaar deed het ras Rapol zijn intrede. Na de Rapol kwam in 1968 de periode van de rassen Marcus-Major. Dit waren zeer produktieve rassen. Stimulering van erucazuurvrij koolzaad hield in dat in 1979 werd overgeschakeld op de rassen Jet Neuf en Rafal. Deze rassen worden gekenmerkt door een

hoog opbrengstvermogen en een zeer goede oogstzekerheid. Ten opzichte van de oude rassen zijn Jet Neuf en Rafal gemiddeld één week eerder dorsrijp. Verder geven deze rassen een besparing bij het oogsten door de grotere handelbaarheid.

De rassen Jet Neuf en Rafal zijn voortgekomen uit het ras Marcus en geselecteerd door het Franse kweekbedrijf Ringot.

Een nieuw aspect vormen momenteel de erucazuurvrije rassen met een laag glucosinolaatgehalte. Dit zijn de zogenaamde dubbel nul rassen als JN 332 en JN 404 en Darmor.

De EEG stimuleert de aanplant van deze rassen door het geven van subsidie. Het voordeel van glucosinolaatarm koolzaad is dat het schroot, het ontvette koolzaad, verwerkt kan worden in de voederrantsoenen voor varkens en pluimvee.

In Duitsland zijn twee dubbel nul rassen Belinda en Primander voortgebracht.

Deze rassen hebben echter nog niet het niveau van Jet Neuf gehaald. Tot nu toe is de Dienst nog niet in het groot overgegaan op de verbouw van dubbel nul rassen. Dit omdat het financieel nog geen voordeel heeft.

3. Opbrengsten etc.

De optimale zaaitijd van winterkoolzaad valt in de tweede helft van augustus, de zwadmaaitijd gebeurt meestal in midden juli waarna 10 dagen later het koolzaad dorsrijp is.

Contacten RIJP met bijenhouders

Het gestructureerd plaatsen van bijenvolken door de toenmalige Directie van de Wieringermeer (nu Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders) vond al in 1944 plaats.

Op 15 maart 1944 werd een overeenkomst gesloten van de Dienst met de afdeling Kampen van de Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt in Nederland. Tot aan 1948 bleef de Dienst de verdeling van bijenvolken over de verschillende drachtgebieden (koolzaad, witte klaver, zeeaster) verzorgen.

In 1948 werd met de imkers Wietsma uit Oldelamer en Flier uit IJsselmuiden de eerste overeenkomst (een privaatrechtelijke vergunning) gesloten over het plaatsen van bijenvolken in de Noordoostpolder.

De overeenkomsten met Wietsma en Flier werden voortgezet tot 1955. In 1956 tot en met 1966 werd de vergunning alleen aan de heer Wietsma verleend. Na drooglegging van Oostelijk Flevoland kwam deze polder in 1958 ook onder zijn beheer. Vanaf 1967 tot en met 1985 heeft de heer Van 't Land uit Barneveld voor de verdeling van de bijenvolken gezorgd. Op zijn beurt nam de heer De Jong uit Bemmelen in 1986 deze taak op zich.

Het voordeel voor de Dienst om in 1948 de verdeling van bijenvolken aan derden uit te besteden was een veel eenvoudiger administratie en geen bemoeienissen meer met betalingen door imkers.

Hoewel wat minder interessant kan het toch geen kwaad om eens in kleine letters vast te leggen hoe de plaatsing financieel geregeld werd.

Van 1948-1950 f 25,— per jaar voor 2.000 volken + gestaffeld f 0,05 van 2.001 tot en met 2.500 volken + f 0,10 van 2.501 tot en met 3.000 + f 0,20 van 3.001 tot en met 3.500 + f 0,30 van 3.500 tot en met 4.000 + f 0,40 boven 4.000 volken.

Van 1951-1960 f 50,— per jaar + staffel.

Van 1961-1965 f 75,— per jaar zondere verdere staffel.

De Directie redeneerde dat het controleren van al die extra stuivers enz. meer kostte dan de opbrengst daarvan.

Van 1965-1977 f 100,— zonder staffel.

Van 1978-1981 f 105,— oplopend tot f 120,—.

Van 1982-1985 f 125,—

De door imkers aan derden te betalen vergoeding bedroeg:

Van 1948-1957 f 0,50 per volk per gewas

Van 1958-1964 f 0,75 per volk per gewas

Van 1965-1975 f 1,— per volk per gewas

Van 1976-1979 f 1,50 per volk per gewas

Van 1982-1985 f 2,50 per volk per gewas.

Het aantal geplaatste bijenvolken was voor zover bekend in de jaren:

	bij koolzaad	bij overige dracht*
1948	4.250	
1951	2.223	
1952	2.795	2.091
1953	1.802	576
1954	1.802	721
1955	1.667	308
1956	1.682	717
1957	1.527	205
1958	2.014	202
1959	3.099	2.060
1967	2.400	
1968	3.294	
1969	2.564	
1970	2.900	200
1971	3.500	
1972	4.174	
1973	3.946	
1974	4.200	
1975	4.630	
1976	5.257	
1977	6.664	1.521
1978	7.803	1.195
1979	± 8.000	
1980	± 8.000	
1981	± 8.000	
1982	± 8.000	
1983	± 8.688	2.356
1984	± 6.000-7.000	
1985	± 5.000-6.000	

* Betreft vooral witte klaver van '52-'56.

Mijn methode van imkeren zal straks duidelijk zijn, maar op voorhand wil ik niet de indruk gewekt hebben dat er geen betere of andere imkermethodes zouden zijn. Als we het daar over eens zijn dan stel ik voor dat we in de herfst beginnen, om daar de draad op te pakken.

De volken die van de hei terugkomen – ik woon in Eerbeek aan de Veluwe-rand – worden verenigd met de reservevolken op de thuisstand. Deze reservevolken zijn, terwijl de hoofdvolen op de heide stonden, regelmatig gevoerd en zijn mooie volken geworden. Na de vereniging blijven de volken op dubbele broedkamers staan en worden eerst langzaam bijgevoerd. Na een week begint het echte inwinteren, waarbij niet op een kilogram suiker wordt gelet. Het teveel aan voer kan er in het volgend voorjaar worden uitgehaald en deze ramen met voer worden dan weer gebruikt bij het maken van kunstzwermen of bij de koninginnetelt.

In het volgend voorjaar, zo omstreeks begin April worden de koninginnen gemerkt en geknipt. Dit is niet noodzakelijk maar het kan mij, bij het maken van kunstzwermen veel tijd besparen bij het zoeken van de moer in overvolle kasten. Bovendien voorkom je hiermee dat een eventuele oudemoerswerm de benen neemt.

Alvorens dan met de bijen naar het koolzaad te reizen gaan ze eerst naar een kerseboomgaard in de Betuwe. Zodra de kersebloesem de bloembladjes laat vallen worden de volken vanuit de boomgaard rechtstreeks bij het koolzaad geplaatst. Bij het reizen naar de kersen moeten de volken nog over een flinke voedselvoorraad beschikken.

Het volk maakt een snelle ontwikkeling door waarvoor veel voedsel nodig is. Bovendien kan de weersgesteldheid soms zo slecht zijn dat er af en toe maar even gevlogen kan worden en op sommige dagen is er helemaal geen activiteit.

Is het weer echter redelijk goed dan krijgen de volken een honingkamer tot hun beschikking. Een koninginerooster komt dan tussen honingkamer en bovenste broedkamer.

De nectar die verzameld wordt kan dan in de honingkamer worden opgeborgen, waardoor er in de bovenste broedkamer meer ruimte voor de moer overblijft om haar eitjes te leggen.

Wanneer er tegen het einde van de kersebloei nog teveel wintervoer in de bovenste broedbak aanwezig is, worden de kantramen eruit genomen. De ruimte wordt opnieuw ingedeeld en aangevuld met ramen broed uit de onderste broedkamer. In de onderbak wordt het broednest weer gerangschikt en aangevuld met uitgebouwde ramen of kunstvellen. De koningin komt nu in de onderste broedkamer. Hierop wordt het koninginerooster gelegd. De kastindeling is nu dus: onderste broedkamer met moer; daarop het rooster en daarboven de tweede broedkamer met zeer veel broed en de

IMKEREN OP

honingkamer. Zorg er echter wel voor dat er nog voldoende voedsel aanwezig is!

Zo gaan mijn bijenvolken naar het koolzaad. We maken van tevoren een afspraak met de beheerder in de polder en gaan even ter plaatse kijken. Op deze manier kom je niet voor verrassingen te staan en behoeft je niet eindeloos te wachten voordat je een plaats aangewezen wordt.

Wanneer in verenigingsverband, maar toch individueel gereisd wordt, dan is het van belang van tevoren afspraken te maken over de wijze van plaatsing. De plaatsing moet groepsgewijze gebeuren en zo mogelijk moeten de diverse groepen verspringen, zodat er niet één lange rij komt te staan.

Zorg voor goede onderleggers die de kast in voldoende mate boven de grond en het onkruid doen uitsteken. Het verdient in de altijd rinderige polder aanbeveling om vóór de kasten schuin oplopende planken te plaatsen die aansluiten bij de hoogte van de geopende vliegplanken. De kasten plaatsen we met de opening op het oosten of het zuid-oosten.

Wanneer alles goed is geïnstalleerd (en de bodemventilatie, die we geopend hadden voor we op reis gingen) weer hebben gesloten dan kan het vlieggat geopend worden en de bijen gelegenheid gegeven worden de omgeving te gaan verkennen. Controleer voor u weggaat of inderdaad alle vlieggaten open zijn en of alles in orde is.

Zoals al gezegd werden vóór het reizen naar het koolzaad, de moerroosters gelegd tussen eerste en tweede broedkamer. Vooral voor sterke volken is dit vaak aanleiding tot het aanzetten van redcellen in de bovenste broedkamer. Dat betekent dat er 10 tot 11 dagen na het leggen van het rooster doppen gebroken moeten worden, want deze manier van imkeren brengt dat nu eenmaal met zich mee.

Het is echter ook mogelijk om een raam met doppen en de zich daarop bevindende bijen in een drieraams koninginnetelt-kastje te doen en mee te nemen naar de thuisstand. Verder kan het ook geen kwaad snel even de onderbak te controleren.

Wanneer de koolzaadbloei over haar hoogtepunt heen is ga ik, ongeveer een week voordat de bijen worden opgehaald naar de polder om kunstzwermen te maken. Voor het maken van deze kunstzwermen worden bij voorkeur tienraamskasten gebruikt. Ook deze kasten zijn voorzien van een flinke bodemventilatie en worden gemeubileerd met zes broedkamerramen waarvan er drie uitgebouwd zijn en die voorzien zijn van een kunstvel en verder aangevuld worden met vier „blinde” ramen. Die blinde ramen zijn oude ramen die aan een kant zijn dichtgemaakt met een plaatje hardboard.

In de polder aangekomen worden deze kasten zo dicht mogelijk bij de hoofdvolk gezet om vlot te kunnen werken. Van alle hoofdvolk worden eerst de bandsluitingen verwijderd en het kunstzwermen maken kan beginnen. Uit de broedbak van de reservekast worden eerst de middelste drie ramen verwijderd zodat daar een flinke ruimte ontstaat.

Tussen de eerste en tweede broedkamer wordt een stoot rook geblazen. Even wachten en dan de tweede broedkamer en de honingkamer tegelijk optillen en op het dak van de naaststaande kast zetten. Dit kan soms een vrij zwaar karwei zijn, maar hierdoor wordt wel voorkomen dat eerst de honingkamer moet worden losgemaakt waardoor bijen vrij komen en lastig kunnen zijn.

Alvorens het moerrooster van de onderste broedkamer te verwijderen eerst nog een stootje rook geven. Nu voorzichtig een kantraam verwijderen of een raam daarnaast om ruimte vrij te maken en meteen kijken of de koningin zich niet op dat raam bevindt. Daarna vlug de andere ramen bekijken totdat de koningin gevonden is.

Het raam met de koning en de op dat raam aanwezige bijen en broed wordt dan overgehangen in de reservekast. Daarna worden van vier ramen de bijen afgeklopt in de reservekast en de ramen teruggehangen in het hoofdvolk. In de kast met de gemaakte kunstzwerm wordt aan elke kant naast het raam met de koningin weer een uitgebouwd raam gehangen. Dekplank of dekkleedje erop, deksel erop en de kunstzwerm is gemaakt.

In het hoofdvolk wordt het overgebleven broedraam aan de zijkant gehangen. Nu de tweede broedkamer en honingkamer weer terugzetten. Het moerrooster is niet meer nodig en komt nu boven op het dekkleedje te liggen. En zo worden vervolgens alle kunstzwermen gemaakt. Daar de moeren gemerkt zijn kan er snel gewerkt worden en ontstaat er minder agressiviteit. Vergeet niet de bovemventilatie vrij te maken van de kasten met de kunstzwermen.

De kunstzwermen worden mee naar huis genomen en in mijn geval in een bosrijke omgeving geplaatst waar omstreeks die tijd de vuilboom in bloei staat of op punt staat dat te gaan doen. Zijn er nog ramen met voer overgebleven dan kunnen die meteen met het maken van de kunstzwermen worden ingehangen, anders moet er een paar dagen gevoerd worden.

Hooguit een week nadat de kunstzwermen zijn gemaakt worden de volken uit de polder naar huis gehaald en na één of twee dagen kan de honing eruit geslingerd worden. De uitgeslingerde lege ramen worden tegen de avond weer terug gegeven. Wanneer men in de kasten een jonge moeder wil laten uitlopen kan beter meteen weer het moerrooster op de onder-

derste broedkamer worden gelegd.

Na enkele dagen zullen de jonge moeren tuten en moeten de resterende doppen worden weggenomen. En nu maar hopen dat alle jonge moeren goed bevrucht worden en dat er geen bruidszwermen tussenuit gaan.

Mijn methode is om zo vroeg mogelijk jonge moeren te kweken in dieraamskoninginnestjes van een paar sterke, daarvoor speciaal geprepareerde volken. Deze bevruchte jonge moeren worden dan in de hoofdvolk ingevoerd. Maar dat is weer een apart hoofdstuk.

Tot zover dus mijn bijdrage over het reizen naar het koolzaad, ik hoop dat deze simpele uiteenzetting een ieder duidelijk is. Het verloopt echter niet altijd even gladjes als hierboven vermeld. Denk maar eens aan de weersomstandigheden die zeer snel kunnen veranderen terwijl je met de bijen bezig bent. Een opkomende onweersbui met een plens regen en je moet maar zien hoe je door de polderblubber komt. Maar dat hoort er nu eenmaal bij en een beetje avontuur maakt het ook nog weer spannend.

Graag wens ik alle imkers een succesvol seizoen!

WIE SCHRIJFT DIE BLIJFT

De heer Verbeek maakte gedurende vele jaren wel eens een aantekening wanneer zijn bijen naar de boomgaard of het koolzaad gingen. Zijn verzamelde agenda's heeft hij ter gelegenheid van dit artikel eens nagetrokken om te zien hoe de diverse data uiteenlopen, of ook wel niet uiteenlopen.

Dit zijn interessante gegevens en we hebben ze in onderstaande tabel voor u verzameld.

Jaar	Naar:	Kersen	Appels	Koolzaad	Opgehaald
1958		26 apr.		14 mei	
1959				25 apr.	
1961				22 apr.	18 mei
1962				12 mei	14 juni
1972				2 mei	27 mei
1973		28 apr.		12 mei	2 juni
1974		6 apr.		24 apr.	23 mei
1975		12 apr.		10 mei	14 juni
1976		15 apr.		8 mei	
1977		16 apr.		7 mei	30 mei
1979		29 apr.	14 mei		
1982		24 apr.		8 mei	31 mei
Gemiddeld		19 apr.		8 mei	1 juni

Ongetwijfeld zou zo'n tabel nog betekenisvoller geworden zijn als we er ook gegevens over het weer naast hadden kunnen zetten, zodat we de samenhang tussen weer en bloei ook beter konden inschatten. Zijn er misschien imkers/amateur-weerkundigen die er zulke aantekeningen op na houden? We gaan er graag nader op in.

BIJENPLANT IN BEELD

Arjen Neve

herik

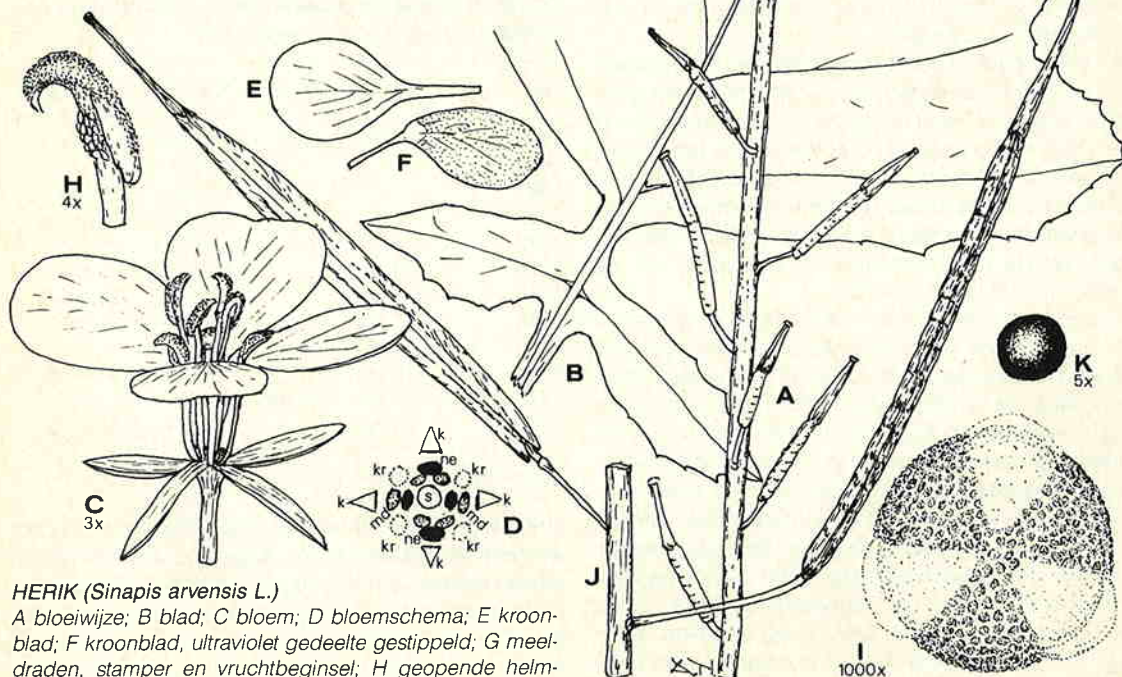
Ongetwijfeld zult u ook wel eens genoten hebben van de massale bloei van de herik op de bermen van pas aangelegde wegen. Vaak van die prachtige gele hellingen. Je zou denken dat de aanne-mer of opdrachtgever iets vóór heeft met de bijen.

Blijvende kiemkracht

Toch zijn die nieuwe bermen en taluds niet speciaal met herikzaad ingezaaid. De plotselinge en overweldigende begroeiing met herikplanten komt doordat het zaad jarenlang, soms wel 50 jaar, zijn kiemkracht blijft behouden. Bij verstoring van de grond zal het aan de oppervlakte komende zaad bij gunstig weer ontkiemen en zes weken later bloeiende planten voortbrengen.

Kruisbloem

In een koolzaadnummer mag in deze rubriek niet een lid van kruisbloemigen ontbreken. De bloemen van tot deze familie behorende soorten vertonen veel gelijkenis. Vier kelkbladen, vier kroonbladen, twee korte en twee lange meeldraden. Vele behoren tot de betere bijenplanten.

HERIK (*Sinapis arvensis* L.)

A bloeiwijze; B blad; C bloem; D bloemschema; E kroonblad; F kroonblad, ultraviolet gedeelte gestippeld; G meeldraden, stamper en vruchtbeginsel; H geopende helmknop; I stuifmeelkorrel; J vruchten; K zaad.

Zwavelgele bloemen

Voor onze ogen maar niet voor die van de bijen. Op een klein vlekje na, dicht bij de snavel, het smalle gedeelte, reflecteert het kroonblad behalve geel ook ultraviolet.

We hebben hier weer te maken met bloemen die bijen-purper van kleur zijn. Uit dressuurproeven is gebleken, dat het gele vlekje bij de snavel wel degelijk een functie heeft. Hoe klein het ook is, het wordt door bijen waargenomen en dient hier als zichtbaar nectar-merk. Ook bloemen van het koolzaad reflecteren ultra-violet maar in mindere mate. Daardoor kunnen bijen bloemen van koolzaad en herik van elkaar onderscheiden.

Nectariën met en zonder nectar

Als de bloemen zich aan het begin van de ochtend openen, staan de kelkbladen haaks op de bloemsteel. De nectariën zijn dan vrij toegankelijk voor bijen en andere insecten. Ze zijn met het blote oog te zien als donkergroene afgeplatte bolletjes aan de voet van de meeldraden. Twee aan de binnenkant van de korte meeldraden en twee tussen de lange meeldraden aan de buitenkant. De laatste zijn steriel en scheiden praktisch geen nectar af. Bijen moeten het van de andere twee nectariën hebben, waarvan de afgescheiden nectar tijdelijk kan worden opgeslagen tegen de helm-draad, die aan het ondereind verbreed is. Zoals ook bij het koolzaad het geval is, bevat de nectar van de herik alleen vruchtesuiker en druivesuiker.

In de heerlijk ruikende bloem hebben de meeldraden een intensievere geur. Zo is ook de geur een wegwijzer naar de nectar, want voor het puren moeten de bijen, doordat de bloemen dicht bij elkaar staan, de tong van boven naar beneden tussen de meeldraden brengen. Aan contact met de geopende helmhokjes valt dan niet meer te ontkomen.

Al vroeg in de ochtend kunnen de stuifmeelverzamelaars op de bloemen van de herik terecht. Praktisch al het stuifmeel van de dagproductie komt dan vrij.

Door een hoog gehalte aan eiwitten heeft het stuifmeel een hoge voedingswaarde. In de illustratie is het oppervlak van de stuifmeelkorrel weergegeven zoals je het ziet door de microscoop in de hoogste stand.

Een iets lagere stand geeft een negatief beeld, de witte randjes worden donker en de donkere vlekjes worden lichtdoorschijnend.

Oorsprong

De herik heeft zijn oorsprong in het Middellandse zeegebied. De plant heeft zich door vermenging met zaad van cultuurgewassen over de gehele wereld verspreid. Het is een plant die het goed doet in verstoorde grond en is daardoor vroeger een geducht onkruid in de landbouw geweest. De plant is éénjarig en produceert zeer veel zaad. De uitbundige bloei op de wegbermen is meestal van tijdelijke aard. Het volgende seizoen is het al minder doordat andere planten hun plaats hebben ingenomen en omdat er zo nu en dan gemaaid wordt. En daar kunnen de herikplanten niet tegen.

Lange bloeiperiode

Dat slaat niet op de bloeitijd van een enkele bloem, want die duurt maar 2-3 dagen. De bloeiwijze wordt gevormd door een dichte tros bloemen in verschillende bloeistadia. Tijdens de bloei wordt de hoofdstengel langer en na een tijdje zijn alle stadia te zien. Onderaan de rijpende vruchten, daarboven uitgebloeide en in bloei staande bloemen en daarboven de bloemknoppen. Door de vele bloemen die zich achtereenvolgens aan een plant ontwikkelen, kan de totale bloeitijd zich over een lange periode uitstrekken.

DE BIJENTUIN IN MAART

Vorig jaar heb ik geschreven, dat dit jaar veel aandacht aan de bolgewassen en het fruit zou worden besteed.

Het fruit moet nog even wachten, maar over de bollen kan ik al heel wat schrijven. Om te beginnen met de bekendste en belangrijkste bolbloem voor de bijen: de krokus.

Als half maart eindelijk de eerste krokusjes op beschutte plekken beginnen te bloeien, zijn de bijen al druk op zoek naar goede drachtbronnen. Maar tot dan toe was het aanbod hier in de tuin beperkt tot de sneeuwheide (hierover later meer). Zelfs de sneeuw-klokjes stonden nog niet te bloeien. Vooral dankzij de twee warme dagen van 18 en 19 maart, met temperaturen boven de 15°C en veel zon schieten de krokusbloemen letterlijk de grond uit. En vanaf 25 maart zijn een paar vakken veranderd in bollenvelden, waarvan de hoofdkleur langzaam overgaat van geel in paars. En wat belangrijker is, zodra de zon even doorkomt of de temperatuur naar de 10 °C loopt, zoemt het er van de bijen, die af en aan vliegen om het felbegeerde, feloranje stuifmeel.

Bloemvast

Nu blijkt ook hoe bloemvast onze honingbij is, want de haalsters die uit een gele krokusbloem kruipen laten alle paarse bloemen links (of rechts) liggen maar duiken wel de eerstvolgende gele krokus in. En datzelfde geldt voor die bijen die op de paarse krokussen vliegen.

Vergeleken met de krokussen zijn de sneeuw-klokjes maar matig in trek. Alleen in de derde week van maart, toen er nog niet zoveel krokussen bloeiden, werden de sneeuw-klokjes nog regelmatig door de bijen bezocht. Maar daarna liep het bezoek snel terug en eind maart vind je hoogstens één bij per 25-50 bloemen.

Zie verder p. 158

Een ander wel zeer aantrekkelijk bolgewasje is de winterakoniet (zie ook het artikel van A. Neve over dit plantje in het februarinummer van dit jaar).

Terwijl er nog pas 10 bloemen van dit plantje openstonden, telde ik er al 5 bijen op. En een paar dagen later verdrongen zich 3 bijen in en om één bloem. De vroege irisjes, die ik, evenals de winterakonieten, afgelopen najaar voor het eerst in de tuin geplant heb, kregen heel wat minder bezoek. Bij de gele irissen (*Iris danfordiae*) telde ik nooit meer dan 2 bijen per 10 bloemen en op de paarse irisjes (*Iris reticulata*) heb ik nog geen bij kunnen waarnemen. Wel opvallend, bij zowel krokus als iris, is dat eerst de gele en pas 1 tot 2 weken later de paarse soorten (of rassen) doorkomen. En bij de krokus komen de witbloeiende nog weer later in bloei. Tot zover de bolgewassen.

Andere vroege bloeiers

In de tuin hebben we nog twee andere zeer goed bevlagen vroege bloeiers, die het aanplanten wel dege-lijk waard zijn: de winterheide en de kerstroos.

De winterheide (*Erica carnea*) bloeit werkelijk de hele winter door en werd in de tweede helft van maart massaal bevlagen (meer dan 10 bijen per struikje van 15 cm doorsnede). De bijen halen er donkergrijs stuifmeel af. De kerstroos (*Helleborus niger*) kan ook al in januari of februari bloeien, maar staat bij ons pas eind maart in volle bloei. Iedere fraaie witte bloem bezit een groot aantal meeldraden, waarop wel 3 tot 4 bijen bezig zijn om er de stuifmeel af te halen.

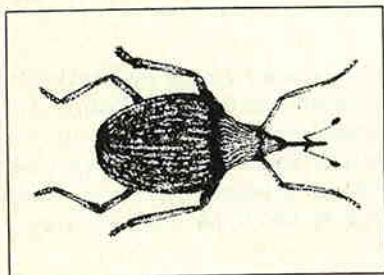
De hazelaar, een bekende zeer vroeg bloeiende en veel stuifmeel producerende heester, is duidelijk niet favoriet bij de bijen. Want terwijl de krokussen massaal werden bevlagen kon ik niet meer dan 1 of 2 bijen per hazelaarstruik vinden.

Het is best mogelijk dat de hazelaar en het sneeuw-klokje beter bevlagen worden in gebieden waar geen krokus of sneeuwheide voorkomt.

Kort samengevat waren de beste drachtplanten in maart:

winterheide, krokus, winterakoniet en vanaf eind maart kerstroos.

De drachtwaarde van sneeuw-klokje, hazelaar en vroege iris was matig tot slecht.

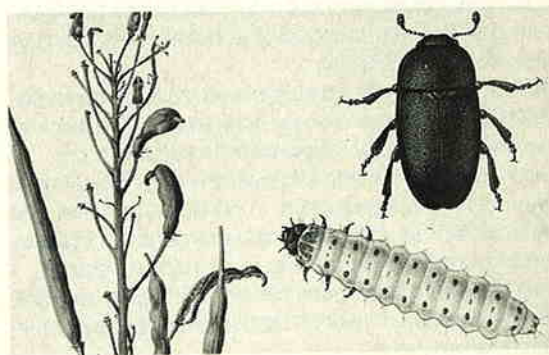
De ongewenste snuitkever.

EN WAAROM SPUITEN

Uiteraard ben je als bijenhouder toch wel benieuwd hoe dat zit met spuiten en of er dan risico inziet om met de bijen te gaan reizen.

Laten we om te beginnen vaststellen dat het leven niet zonder risico kan zijn en dat ook zonder spuiten de bijen aan risico's zijn blootgesteld. De risico's zo klein mogelijk maken en onze kansen zo nauwkeurig mogelijk inschatten is een heel andere zaak. In dit licht dient deze bijdrage dan ook gelezen te worden.

Er meer van af te weten kan helpen de zaak beter in te schatten. Dat er ondanks ons weten in de toekomst spuitdrama's voor zullen blijven komen daar kun je echter zoveel als „donder” op zeggen. Daarvoor wordt teveel van het spul geproduceerd en zijn er teveel mensen die er ook nog wel eens iets doms mee doen, althans dingen die nooit in de bedoeling lagen. Laten we echter ter zake komen en de twee hoofd-vijanden van het koolzaad eens bespreken. Of mis-schien zijn het er wel drie, maar twee zijn er voor de bijenhouder van extra belang.

Jan v.d. Ham Koolz. glanskever + larve

Een belangrijke schadeveroorzaker van het koolzaad (die voor de bijenhouder minder interessant is omdat hij de schade eerder aanricht voor de bloei) is de koolzaadglanskever. Het ding is maar 2 mm groot en dus zowat het dubbele van een Varroamijt, dan weet u hoe u kijken moet.

Hij vreet de ongeopende bloemknoppen terwijl ze soms nog verhuuld in het blad zitten. Geen bloemen, geen zaad. Bij een traag op gang komende bloei kan de meeste schade optreden, hoewel – en dat geldt voor elk insect – hoe hoger de temperatuur, hoe actiever, dus het eerste argument gaat maar gedeeltelijk op. Zoals bij alle landbouwbespuitingen wordt er zeker door de R.I.J.P. niet maar op los gespoten als er ergens een kever te zien is. Zo nauwkeurig mogelijk wordt een drempelwaarde bepaald van een aantal waar te nemen insecten per plant en waarboven het niet langer verantwoord is de spuitkosten niet te gaan maken. Geen zinnig mens hanteert de spuitnevel met graagte!

Nummer twee op het lijstje van voor de bijenhouder belangwekkende insecten heet koolzaadsnuitkever. Die snuitkevers zijn gekenmerkt door hun lange snuit en hebben de kwalijke gewoonte om in het midden van de bloei aan de al aanwezige jonge „hauwtjes” (zo noemen ze de vruchten van kruisbloemigen) te vreten, waarna in de gaatjes eieren worden gelegd. De larven doen zich tegoed aan de jonge zaden, waar niets van terecht komt. De bestrijding van die kever is voor de bijenhouder het gewichtigst omdat hij bestreden moet worden **tijdens** de bloei; Alweer: bestrijding vindt pas plaats als er een drempelwaarde overschreden wordt, dat wil dus zeggen als het te gek wordt. De gaatjes van de koolzaadsnuitkever geven ook de koolzaadgalmug gelegenheid om eieren af te zetten. Die koolzaadsnuitkever is dus eigenlijk een ding om dubbel in de gaten te houden omdat hij niet alleen voor eigen schadelijke nakomelingen zorgt maar ook nog eens de koolzaadgalmug daartoe gelegenheid biedt.

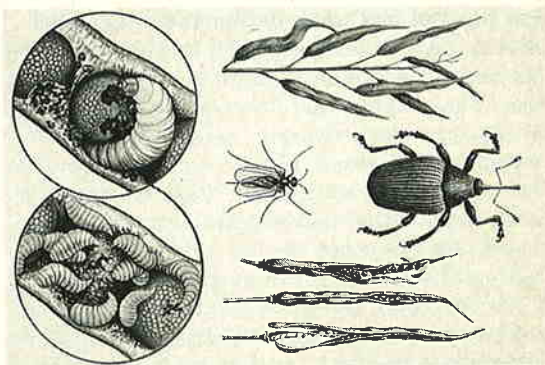
Waar spuit men nu mee? De R.I.J.P. heeft daarvoor vooral twee stoffen in huis, die naar de namen Fosalone en Decis luisteren.

Beide zijn namen zoals je die in de boerenwandelgangen tegenkomt. Dat wil zeggen dat je met het noemen van bestrijdingsmiddelen altijd erg nauwkeurig moet zijn. Dan moet daarbij vooral gesproken worden over de actieve stof die de fabrikant (degeen die het spul marktklaar maakt) verplicht is te vermelden. Dat dat meestal in kleine letters gebeurt heeft verschillende redenen. Ook daar moet je dan maar mee leven. Om precies te zijn, het actieve materiaal in fosalone is fosalone; het handelsproduct heet Zolone en die naam wordt ook veel gebruikt. Het is een organische fosforverbinding die niet te boek staat als giftig voor bijen. Op de proefbijenstand vond men echter dat er potentieel gevaar is als er in een tien maal zo hoge concentratie gespoten wordt, zoals bij vliegtuigbespuiting niet ongebruikelijk is.

Het tweede middel, Decis, is een relatieve nieuwkomer in het veld. Het werd besproken in een vorige jaargang, onder het kopje pyrethroiden met o.a. bijdragen van de heren Kerkvliet en van der Steen. Het komt erop neer dat in de gebruikconcentratie van 0,2 liter per ha het materiaal Decis niet gevaarlijk is. Dat de Franse imkers er problemen mee hebben komt wellicht omdat (voor zover mijn informatie rijkt) het lijkt dat zij dit in twee en half maal zo grote concentratie gebruiken als hier gebruikelijk is. En wordt het gebruikt met wat marge naar boven – omdat het dan nog beter gaat – dan kan wellicht bereikt worden, wat de proefbijenstand ook al vond nl. dat Decis in 10 x zo hoge concentratie even gevaarlijk is als parathion.

Een somber verhaal? Toch niet. De ervaringen van reizigers naar de polder zijn in de jaren sinds het officiële overleg alleen maar positief te noemen. Er zijn geen drama's meer en wat iedereen betreft zullen die er in wat „mensen-mogelijk” is ook niet meer komen. Daarvoor, daarvan houd ik me overtuigd, handelt men daar in de polder te zorgvuldig.

Koolz. snuitkever + koolz. galmug

Foto's Rijksdienst IJsselmeerpolders.

Zo maar een gesprek

Heb jij het al? Nee, gelukkig nog niet maar een collega en zijn buurvrouw hebben het wel.

Allemensen, zo maar opeens?

Nee, ze zijn er samen op uit geweest. We hadden ze van te voren nog gewaarschuwd maar de lokroep van het avontuur was te sterk. Hebben ze ook geen strip gebruikt en zijn ze niet flink gaan roken? Nee en nu hoeft het niet meer want twee volken zijn zo goed als dood.

Om aan al het misverstand een einde te maken, deze collega-imkers uit de Haarlemmermeer waren met de bijen naar de Flevopolder geweest met Varroa-besmetting als resultaat. Ik waag te veronderstellen dat alle volken die de afgelopen jaren op het koolzaad in de Flevo hebben gevlogen met Varroa zijn besmet. Wellicht maakt het verlammeende gevoel van afwachten bij veel imkers in het westen van ons land nu plaats voor een zinvolle benadering van het imkeren met Varroa.

Een reactie

Vanmorgen kreeg ik via ons centrale adres Bijenhuis Wageningen een positieve reactie toegezonden van één onzer Groentjes. De briefschrijver zei een „groentje” uit Stroobos te zijn. Hij was ingenomen over de stap na stap benadering van het imkeren zoals in de rubriek van maart.

Wat doe je daar nu verder mee zult u denken.

Wel, in de eerste plaats heeft het me weer achter de schrijfmachine gebracht om deze bijdrage uit te tikken. Het klinkt wellicht alsof dit met tegenzin wordt gedaan, maar het tegendeel is waar. (Andere werkzaamheden nopen me echter dit jaar op bijengebied gas terug te nemen, maar dat is een ander verhaal). De genoemde brief heeft echter de schroom weggenomen om deze lijn wat méér te volgen en last but not least, uw rubriekschrijver is ook maar een mens en wie is niet ontvankelijk voor positief commentaar vanuit een groep mensen waar de eigen aanpak veelal centraal staat?

Hoe was het ook weer, beginnend imker zijn?

Dank zij jaarlijkse aantekeningen kost het me weinig moeite deze periode uit het begin van de vijftiger jaren weer tot leven te brengen. Ik herinner me nog hoe als schooljongen berekeningen werden gemaakt met hoeveel volken moest worden geïmkerd om een lonend bedrijf op poten te zetten. Maar ook, hoe ik een aantal dagen van school werd gestuurd nadat ik de biologielaar met potjes inkt had bekogeld.

Deze man had echter op mijn jongensziel getrapt door bij het bespreken van gemaakte opstellen over een onderwerp uit de vrije natuur bij mijn bijenverhaal de opmerking te plaatsen: „ik vraag me af uit welk boek dit afkomstig is; voor het nette overschrijven kan er een vijf af” (grote hilariteit in de klas). Helaas was ik toen niet in staat in te zien dat ongewild een geweldig compliment was gegeven.

VAN IMKER

Om terug te komen op de begintijd, mijn eerste raad is dan altijd: schaf een blocnote aan en schrijf alles op wat de moeite waard is.

Al vele jaren houd ik de volgende indeling aan.

Een aantal bladzijden voor het weer van dag tot dag.

Een *A-dag* betekent een mooie vliegdag voor de bijen, niet gekoppeld aan de temperatuur. In maart komt een dergelijke dag al bij 10 graden tot stand. Hoofdzak in het voorjaar is weinig bewolking en wind.

B-dag: Redelijk vliegweer, meer wind/bewolking.

C-dag: Slechte vliegdag. Harde wind, buien of regen.

Aansluitend een aantal bladzijden met data van bloeitijd flora. Door het slechtere weer wagen de bijen zich in het voorjaar minder ver dan in het warme jaargetijde. Reken in het voorjaar eens straal van 1 km tot 4 in hoog-zomer.

Vervolgens wordt voor elk volk een flink aantal bladzijden ingeruimd. Datum inspectie, hoeveelheid broed / voer / stuifmeel / ingehangen kunstraat / gesloten darrebroed aanwezig / speeldopjes of zwermkoppen / moerrooster gelegd / honingkamer geplaatst / aflegger met moertje afgenomen / aflegger gemaakt zonder koninging maar met prachtige zwermkop / steeklust / voorraad in honingkamer.

Een aparte bladzijde: hoeveel kunstraten per volk zijn gegeven gekombineerd met de oogst van dit volk.

De afdeling opmerkingen waarin een algemene indruk komt te staan als het volk / de volken zijn nagezien. Een paar belangrijke opmerkingen.

20 april: alle volken hadden reeds brede raatbouwsels tussen bovenlat raten en dekplank. Honingkamer had eerder geplaatst kunnen worden. (periode zeer fraai voorjaarsweer 1981).

Tijdens schraal weer met NO-wind veel overlast van waterhaalsters. Bijenkroeg te laat geplaatst. In de volken werd er uitbundig gedanst na het vinden van de kroeg met honingwater. Door de geringe afstand van de kroeg tot de volken werd er tijdens de dans **geen** richting en afstand door de dansers aangegeven. Overal bijen, op wasgoed, pas geschrobde stenen enz.

29 april: bijen naar het koolzaad in de naaste omgeving. Koud weer. Gelet op de geringe afstand tot de winterstandplaats voor de vlieggaten schuin een glazen plaatje neergezet. Door deze belemmering tijdens het uitvliegen geven de bijen zich beter rekenschap van de andere omgeving, ze oriënteren zich op de nieuwe standplaats. Slechts een enkele bij met stuifmeel teruggevlogen.

Experimenteren

Als beginnend imker leek het me niet alleen, maar was het ook ontzettend avontuurlijk om allerlei methoden

(op de bijen) uit te proberen. Vergeet u niet, in die periode stonden we met één been nog in de korfimerij. De nieuwe weg werd aangegeven door Schotman en de Roever.

Er werd van alles uitgetoetst en dat ik ook nog af en toe honing kon slingeren komt me nu voor als een raadsel.

De methode Demaree tot die van de Franse pater Dugat, die met meerdere koninginnen in een volk werkte.

Om met de laatste te beginnen. Tegen de paardebloemdracht werden hoofdvolk en aflegger gescheiden door een dubbelmoerrooster op elkaar gezet. Elk deel kreeg een apart vliegpat (op zichzelf al een geweldig gezicht).

Bovenaan kwamen naar behoefte honingkamers (dat zei de methode op papier, mijn praktijk kwam niet verder dan één laag honingkamerke). Half mei werden uit elke broedbak 5 raten broed gehaald en die kwamen in een derde broedbak die boven de honingkamer werd geplaatst. De open plaatsen in de broedkamers werden opgevuld met kunstraat. De derde bak broed werd de kraamkamer voor koninginnen.

Om de bijen in deze bak snel tot het besef te brengen dat ze moederloos waren werd onder de bak een Snelgroeboard met geopende vliegspleet gelegd. De vliegbijen keerden terug naar de ondervolken en daarna kon de kraambak zonder vliegbijen worden gevoerd. Door het gesloten Snelgroeboard (houten raam met geperforeerd zink waarin gaatjes gestanst, maar nu afgedekt door plaatjes board) was elk contact met de bijen uit de onderbak verbroken. Door dit intense moederloos-zijn werden snel doppen aangezet. Er werd enorm veel ervaring opgedaan, maar daar hielden de positieve ervaringen verder mee op.

De volken waren wolkenkrabbertjes. Bakken vol bijen zonder enige motivatie. Om de zwermduft te beteugelen waren afleggers gemaakt (onbegrijpelijk maar ik vond de ongemerkte koningin vrij snel). Doppen breken uit bakken vol geïrriteerde bijen betekende evenzo veel doppen over het hoofd zien en dat betekende weer zwermen uit onder- en bovenbak. Maar nogmaals sensatie was het.

Daaraan voorafgaande lag een periode dat tegen de voorjaarsdracht de koningin met het raampje waarop ze zich bevond in een bak onder het rooster werd gebracht. Boven het rooster de resterende raten broed. De theorie: Boven het rooster loopt het broed uit en ontstaat aldus ruimte voor honingopslag. Onder het rooster heeft de koningin acht lege raten tot haar beschikking om weer een broednest op te bouwen. De negende raat was voer.

De praktijk

Daarvoor sla ik mijn aantekeningen uit 1952 open. Van eind april tot 20 mei zeer koude nachten met veelvuldig nachtvorst. Er zijn hoegenaamd geen eitjes afgezet. Koningin zat met een handjevol bijen in de onderbak te kleumen.

Ondanks de elf raten broed was het volk bij de toen heersende weersomstandigheden te klein om gebruik te maken van de lichte dracht.

Het is leuk te lezen in het Groentje van maart dat de methode Demaree (voor het eerst beschreven in The American Bee Journal 21 april 1892) in een meer aansprekende versie opnieuw onder de aandacht wordt gebracht als methode Weisz (blz. 82 e.v.) Het meest in het oog springende t.o.v. de oorspronkelijke aanpak is dat de hoeveelheid broed nu keurig over de beide bakken wordt verdeeld. De bolvorm van de bijentros wordt nu minder geweld aangedaan. Een zwak punt lijken me de vellen kunstraat in de onderbak. Vooral bij minder gunstig weer worden ze niet goed uitgebouwd of zelfs gedeeltelijk weggeknagd. Is het volk te zwak dan worden de vellen slechts ten dele uitgebouwd en alleen het deel dat door de tros wordt bezet.

De fraaiste uitgebouwde kunstraat krijgt u in het voorjaar in de bovenbak.

Voordat we de aflegger maken

Het maken van afleggers behoort nog steeds tot een werkje dat veel imkers toepassen bij het in goede banen leiden van de zwermneiging.

Gebruik geen 5-of zesraamskastjes voor het huisvesten van de aflegger. Binnen de zes weken zijn ze er uitgegroeid en ontstaat zwermneiging bij het oude moertje. In slechte zomers zitten de bijen koud en bestaat er een verhoogd risico op ziekten. Het enige voordeel van deze klein behuizing is dat ze gemakkelijk te vervoeren zijn.

Het is nog een deksels werk om de koningin uit de grote volken te zoeken. Zorg er daarom voor dat de koningin zich in de onderste broedbak bevindt gescheiden door een moerrooster. Makkelijk gezegd, maar dan zal je de freule toch eerst moeten vinden. Jawel, maar door tijdens een voorafgaande inspectie van bovenaf flink te beroken kan men het volk in de onderbak drijven, vervolgens vlug de bijna lege bovenbak verwijderen, de bijen bespuiten met water en dan opnieuw de bovenbak op het inmiddels gelegde moerrooster plaatsen.

Om nog even op de behuizing van de afleggers terug te komen, waarom gebruikt u niet eenvoudig een tienraamsbak die met verkleinblokken tot een kleinere behuizing wordt teruggebracht en die later naar behoefte kan worden vergroot tot een bak met tien raten. Verkleinblokken zijn ook te vervangen door scheluw getrokken raampjes die nu aan beide zijden worden

Zie verder p. 163

DE EENVOUDIGE HONINGSLINGER WAS ER AL

In het Groentje van december '85 stonden een paar voorbeelden van eenvoudige honingslingers. De heer Wim Kamphof bericht dat hij al eerder tot een eenvoudige oplossing was gekomen. Hij vertelt ons: *Ik ben de laatste 2 jaar aan het experimenteren met een zelfgebouwde, eenvoudige honingslinger. Ik kwam hiertoe omdat ik als beginnend imker vaak een kleine hoeveelheid honing wilde slingeren. Na wat nadenken, bouwen, proberen en veranderen ben ik tot een slinger gekomen, zals op bijgevoede tekeningen staat.*

Hoe werkt deze slinger?

Ik zet de boormachine op staaf G (tek. 1). De onderkant van die staaf zet ik vrij draaibaar in een gat in een balk. Ik ga op het eind van die balk staan. De ontzegelde honingraampjes plaats ik in het gaasraam (2.2) in de slinger. Ik doe altijd 2 raampjes in de slinger voor het evenwicht. De raampjes zitten meestal direct klem en als de slinger eenmaal draait blijven ze altijd zitten. Daarna laat ik de slinger draaien. Ik gebruik een boormachine die je heel langzaam kunt starten. Ik laat de slinger flink draaien tot de helft van de honing uit de raten is. De honing gaat door het gaas, tegen de wand, waarna het naar beneden stroomt (tek. 2.1). Daarna moet de honing afgetapt worden. Ik zet een paar potjes onder de stopjes (tek. 2.1 I) en haal de stopjes er uit en laat de honing in de potjes stromen. Daarna de stopjes er weer in en de andere helft. Zo slinger ik alle honingramen. Na de laatste laat ik de slinger een poosje uitlekken met de potjes er onder. Daarna neem ik de gaasramen uit de slinger (tek. 2.2) en spoel de slinger schoon met warm water en leg hem te drogen.

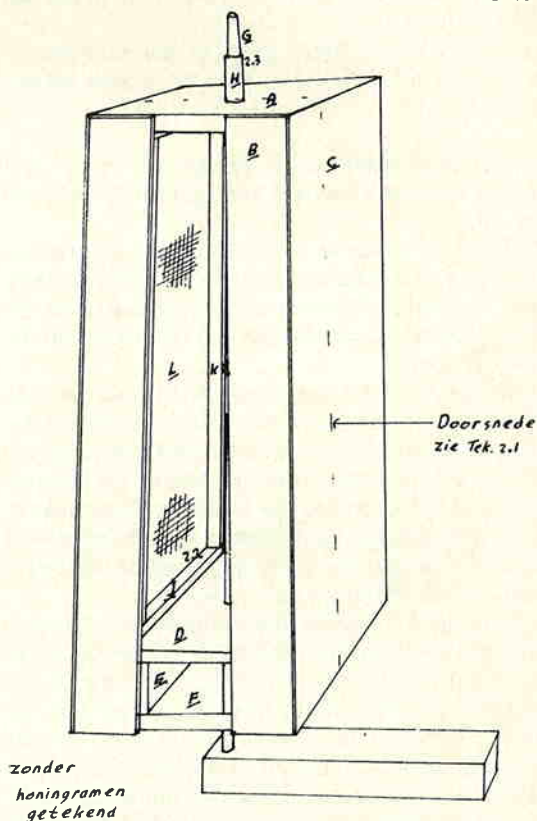
Liefst met zijn tweeën

Het is wel gemakkelijk als je met 2 personen bent. De één houdt de slinger vast en de ander tapt de honing af. Deze slinger bevalt mij goed. Hij is voor niet al te veel geld te maken ($\pm$ 30 gulden). Wel moet je een boormachine hebben die langzaam start. Als je die niet hebt kun je misschien wel wat anders bedenken (bv. een handboormachine).

Dit is dus een goedkope eenvoudige honingslinger waarmee je ook kleine hoeveelheden honing bijna volledig in het potje krijgt. Dit is een groot voordeel. Want als je weinig bijenvolken hebt wil je toch zo veel mogelijk verschillende „soorten” honing eten. Ik hoop dat collega imkers hun voordeel kunnen doen met dit ontwerp. Als iets niet duidelijk is kunt u mij bellen, (038) 212192.

Wim Kamphof
Nieuwe Wetering 7
8294 PD Mastenbroek

Tek. 1

Noot redactie: bedankt heer Kamphof. De boormachine is er een van 400 Watt waarvan het toerental elektronisch regelbaar is. Er moet natuurlijk met gevoel geslingerd worden, alle centrifuges kunnen letterlijk „uit de hand” lopen. Bij het rondslingeren van een steen aan een touw kunt u zich herinneren dat de centrifugaalkracht (op de uit te slingeren honing) vergroot kan worden door een groter stuk touw, een grotere diameter. Als de lezer echter dit schema volgt en het bij de heer Kamphof goed werkt zou ik willen raden er, bij nabouw, niet van te willen afwijken. (JW).

Voor de teelt van koninginnen, anders dan via de „laat-maar-waaien“-methode, moeten we tenminste het volk moerloos maken. De Aalster methode, bekend bij iedere imker, produceert op die wijze jonge koninginnen op een door de imker vast te stellen dag. Als alles goed gaat, wordt hij in de zwermmaanden niet op allerlei ongelegen momenten op het werk opgebeld door burens of familieleden, die meedelen dat zojuist het mooiste volk een plaats hoog in een boom heeft opgezocht, en of ie niet direkt naar huis kan komen.

Overzicht

Natuurlijk is ook ieder imker bekend met het feit, dat niet alle uit redcellen verkregen koninginnen goed zijn. Voor een deel zijn de redcellen opgetrokken op oudere werksterlarven, die de omschakeling naar een ontwikkeling tot koningin niet meer naar genoegen kunnen uitvoeren. Om die reden zijn er methoden ontwikkeld, waarbij de redcellen alleen op het jonge werksterbroed kunnen worden opgetrokken, of waarbij we tevoren weten welke cellen de beste kans op goede moeren geven.

Een van de wegen naar het kweken van goede moeren is gebruik maken van het starterkastje. Dit is een drierams kastje, dat we vullen met bijen uit een goed, sterk volk (zónder de moeder mee te nemen!) en dat we 3 à 4 uur in gesloten toestand laten staan, zodat de bijen goed moerloos worden. Pas dan geven we het volkje jonge larven, die als basis dienen voor onze koninginneteelt. Na één dag hebben de veranderingen plaats gevonden die van de cel een koninginncel, van de larve een koninginnelarve maken. We kunnen dan bijen en broed terug geven aan een moergoed volk voor verdere verpleging. Zolang in dat volk de moeder door een rooster van de moerdoppen-in-aanbouw is gescheiden, zullen de doppen een goede verzorging kunnen krijgen, ook al heeft het pleegvolk geen zwermplannen.

De fijne kneepjes

Dit korte overzicht van de mogelijkheden van een starterkastje voor de teelt van koninginnen zou de indruk kunnen wekken, dat alles van een leien dakje loopt. Niets is minder waar. Het succes van de methode hangt af van de juiste toepassing van een aantal fijne kneepjes. Ik zal proberen de belangrijkste daarvan te beschrijven.

Allereerst is het zaak, voor het vullen van het starterkastje de meest geschikte groep bijen te verzamelen. Waar het om gaat is de bijen met goed ontwikkelde, flink actieve voedersapklieren te pakken te krijgen.

Zij zijn het immers, die er voor moeten zorgen dat de jonge werksterlarven straks goed in de melk komen te

liggen. Het zijn dus de bijen die in het hoofdvolk vooral op die raten te vinden zijn waarin het jong broed aanwezig is. Om er zeker van te zijn dat we bij het afslaan van de ramen de moeder niet meenemen, is de beste methode om daags voor het inzetten van de kweek het hoofdvolk onder handen te nemen. We doen de moeder in de onderbak, de ramen met het jonge, open broed in de bovenbak en leggen tussen beide bakken een rooster. Om de voedsterbijen zoveel mogelijk te stimuleren hangen we direkt naast de ramen met het open broed een raam met veel stuifmeel. In totaal moeten we in de bovenbak tenminste 3 à 4 ramen jong broed tussen twee stuifmeelramen hebben. De bak kan verder worden opgevuld met ramen gesloten broed en voer.

Na een dag zitten de ramen in de bovenbak vol met de gewenste voedsterbijen. We nemen nu een wijde emmer en slaan daarin de uitgezochte ramen af, waarbij we telkens met de bloemenspuit de bijen bevochtigen, zodat ze niet opvliegen. Omdat we ons niet meer om de moeder behoeven te bekommeren, kunnen we snel werken. In totaal slaan we 5-6 ramen af; als ze niet goed bezet waren zelfs meer.

Het starterkastje

Intussen staat het starterkastje al klaar. Het meest geschikte kastje is een drieramer, voorzien van een geheel gazen bodem, zodat een goede ventilatie is gewaarborgd. Hierin hebben we al twee kanramen aangebracht: één bóórdevol stuifmeel, het andere een zwaar, opengekrabd voerraam. Het derde raam, een donker honingkammeraam, waarvan we de cellen aan weerszijden hebben volgegoten met kraanwater, staat gereed. We nemen de emmer met natte afgeslagen bijen, schudden ze los van de wand en gieten de bijen tussen de twee kanramen. Dan doen we het honingkammeraam erbij. Doordat dit raam korter is, voorkomen we dat we bij het inhangen een deel van de bijen beknellen. Dan wordt het kastje van boven afgesloten met een velletje plastic of een schuifje, aangebracht in een laag bovenbakje. In dit bovenbakje brengen we straks het teeltmateriaal onder.

Hoe verder

Dat bovenbakje moet een verschillende constructie hebben, al naar de wijze waarop we larven willen aanbieden. Meestal wordt gebruik gemaakt van teeltdopjes, waarin een larve wordt overgeënt. Ook dopjes uit een Jenter-raam zijn te gebruiken, evenals reepjes raat die zijn uitgesneden uit een raam met mooie, jongste larven, maar ook de „horizontale methode“ kan worden toegepast. Dit is het leggen van stukjes raat plat over de ramen, ondersteund op een zodanige wijze dat er aan de cellen aan de onderkant doppen kunnen worden gebouwd. Al naar de keuze uit

deze mogelijkheden moet het bovenbakje iets anders zijn opgebouwd. Altijd moet er tussen de cellen met larven en de toplatten voldoende ruimte zijn om straks losjes bijen te kunnen laten hangen; enkele cm is voldoende. Op de foto staat een afbeelding van een kastje voor de overlarf-techniek; een ieder gebruike zijn inventiviteit voor een aanpassing aan de eigen wensen. Wanneer na 3-4 uur het teeltmateriaal aan de bijen wordt aangeboden, moeten de bijen flink bruisen. Er mogen natuurlijk geen bijen meer ontsnappen. Wanneer we stukjes raat aanbieden, is een lapje plastic tussen bijen en bovenbakje dus erg nuttig; het wordt weggetrokken, wanneer de deksel op het kastje is geplaatst. Bij omlarf-technieken kan het natuurlijk zonder.

Vanzelfsprekend moet het kastje geheel bijendicht zijn op het moment waarop we de bijen toegang geven tot de larven.

In veel bijenboeken over koninginneteelt kunnen we lezen, dat het startertje nu op een koele plaats moest worden gezet. Voor Nederland, zo heeft de ervaring geleerd, is het soms aan te bevelen juist de warmte op te zoeken. In sommige landen is 18-20 °C koel, bij ons, zeker 's nachts, noemen we die temperatuur hoog. Bij lagere buitentemperaturen gaan de bijen op tros op de ramen zitten en laten veel larven in de steek. Zoek dus gerust een matig verwarmd vertrek binnenshuis op.

Een goed bevolkte starter zal zeker 80% van de doppen aannemen. Het is doorgaans niet nodig grote aantallen moeren te kweken, vraag dus niet een overdreven grote prestatie van de bijen en beperk het aantal aangereikte larven tot 40. Bij reepjes raat, al dan niet

plat neergelegd, moeten dus tevoren de overtollige larfjes met een lucifershoutje worden weggenomen.

De volgende dag

Na 24 uur kunt u de inhoud van het startertje teruggeven aan het volk waaruit de bijen werden genomen, ook de aangenomen cellen. Boven het rooster worden ze even goed verzorgd als in een moerloos volk. Geeft echter niet meer dan een 20 doppen per volk ter verdere verzorging. Het wonder van de omschakeling van de larven heeft zich inmiddels voltrokken, zolang de moer niet bij de doppen komen kan, zullen ze een optimale verzorging krijgen.

Naast het raam, waarin we deze aangenomen larfjes in hun cellen onderbrengen, hangen we weer jong, open broed om de juiste voedsterbijen naar onze koninginncellen te lokken, én een forse plaat stuifmeel, zodat een prima voeding kan worden gegarandeerd.

Tenslotte

Een ding rest ons nog: in een moergoed volk lopen we het risico, dat de doppen worden afgeknaagd wanneer ze te lang in het volk blijven. Daarom worden de doppen of op de 10e dag (dag 1 is de dag waarop het startertje werd ingezet) overgehangen in een broedstooftje, of we nemen de moer uit het pleegvolk. Het opsluiten van de doppen in moerhuisjes moet worden afgeraden; al te vaak worden de doppen dan onvoldoende verwarmd, waardoor het op het laatste ogenblik nog mis gaat. Uitgelopen moeren daarentegen kan men goed enkele dagen in een moerhuisje laten, zonder begeleidende bijen, onder het dekkleedje.

BOEKBESPREKING

EVIDENCE ON WELSH BEEKEEPING IN THE PAST

E. Crane en P. Walker.

Brochure-herdruk uit tijdschrift „Folklife“.

Uitgever I.B.R.A., 25 × 18,5 cm, 48 p. met bijlage en literatuurverwijzing.

Inhoud: Oorspronkelijk een tijdschriftartikel dat uitvoerig ingaat op geschiedkundige bewijsvoering en de taal van de bevolking in Wales in verband brengt met de bijenhouderij. Oude rechtsregels worden beschreven die van toepassing waren op al dan niet door mensenhand beheerde bijenvolken. Oude imkermethoden komen aan bod evenals de voorzieningen om de korven te beschermen. De sociaal-economische rol van de bijenhouderij wordt niet vergeten.

Bespreking: Het voorliggend boekwerkje is een interessant, maar tegelijk droog-wetenschappelijk overzicht van het historisch spit- en graafwerk dat werd ver-

richt. Auteurs zijn de overbekende dr. Eva Crane en hier wat minder bekende Penelope Walker. De liefhebbers van historische achtergronden, geïnteresseerden in het verleden van de bijenhouderij krijgen hier allerlei handreikingen.

Bijvoorbeeld, het oude Angel-Saksische woord voor imker is „beoceorl“. De Friezen spreken over de bijker. Men herkent daar dacht ik bijenkerel in en in Vlaanderen is meen ik het woord bieboer nog steeds in zwang. Zo zijn er voor de liefhebber talloze aanknopingspunten in dit geschrift. Om voor 1,80 Engelse ponden of voor 2,90 US dollar in aanraking te komen met een studie die tot navolging onder eigen omstandigheden zou kunnen inspireren is waar voor uw geld krijgen. Met een goede kennis van Engels en belangstelling voor bijenteelt-geschiedenis is dit een aantrekkelijke studie.

J.W.

HERINNERING AAN MIJN EERSTE HONINGAFNAME

W. Veenstra

In Groentje nr. 1/86 las ik de rubriek Van Imker tot Imker van Ko Zoet. Dit deed mij denken aan de eerste keer dat ik het „slingeren” bijwoonde. Ofschoon het niet zo'n „glibberig” verhaal is als het genoemde is het mijns inziens toch zonde om het U te onthouden.

Leerling imker

Als „leerling-imker”, of zo U wilt bijenhouder had ik het geluk in kennis te komen met twee „oude-rotten in het vak”. Zelf had ik een kast met een stuk of wat bijen, daar viel toen nog niet veel aan te beleven. Maar de heren Imkers hadden meer en ik mocht volop meedoen: kasten sjouwen, doppen breken etc. Een zeer goede leerschool. Een bijensteek deed hun niets maar mij des te meer.

Een van de heren stond gewoon te wachten tot ik eens flink gestoken werd.

Gelukkig voor mij had ik dit betrekkelijk vlug door en mijn reactie op de eerste steken is hem dan ook danig tegengevallen.

Bij de praktijk-lessen behoorde ook het slingeren. De bijen stonden op de heide. Gedrieën togen we in een bestelwagen waarin slinger, emmers en fiets, naar de heide. Op een afstand van ongeveer een kilometer van de standplaats van de kasten was een parkeerterrein. Aangezien de auto niet de hei op mocht werd besloten de parkeerplaats tot slingerplaats te verheffen.

Op de fiets werden een aantal ramen gehaald en steeds weer gewisseld. Mij werd de taak van het ontzegelen toevertrouwd. Ja U weet het al, maar ik wist het toen niet, bijen zijn rare beestjes. In plaats van op de

heide te blijven en verder te gaan met het verzamelen van dopheide-honing kregen wij op de slingerplaats visite. Niet alleen van bijen, maar ook van wespen. Dat onze aktiviteit publiek trok behoeft geen betoog, temeer daar we midden in een recreatiegebied waren. Er waren nieuwsgierigen genoeg. Deze vonden onze werkzaamheden interessant en ze hadden schik in de overlast die wij van de – laten we maar zeggen – wespen hadden.

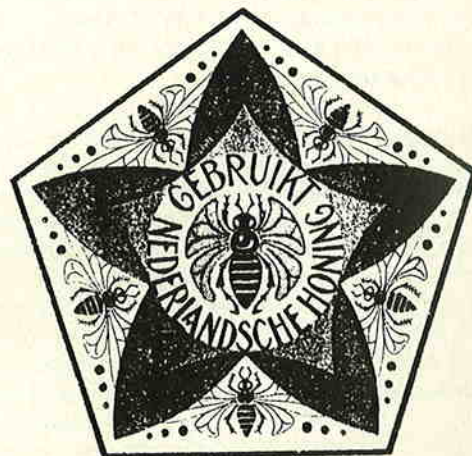
Honing te koop

Vanuit het publiek kwam al gauw de vraag of er honing gekocht kon worden, vooral nadat de kinderen de vinger door de „lekhoning” hadden mogen halen. De heren imkers waren op de vraag bedacht want zowaar werden flacons uit de auto getoverd. Het leuke aan deze hele geschiedenis was dat er af en toe één of meer wespen met de honingstroom in het potje terecht kwamen. Het waren er meestal meerdere. Imker nr. I stak dan een vinger in het potje, viste de wesp eruit om vervolgens met een glunder gezicht de honing van de vinger te likken.

Als er nog een wesp in zat dan verdween de pas afgelikte vinger, nog niet eens droog, weer in het potje, deed zijn werk en werd weer afgelik en zo vervolgens. Imker nr. II kwam tot de ontdekking dat deze likkerij toch niet zo fris was en stelde z'n zakmes ter beschikking. Het gekke is (was) dat niemand van ons geacht publiek ook maar iets zei van die likkerij. Ook gek was dat een vrouw (moeder van twee kinderen) ook even van de „lekhoning” proefde het verrukkelijk vond en verklaarde noch nimmer honing geproefd te hebben!

Mijn mooiste sluitzegels

Baldi Dekker sr.

In het „Groentje” van november 1928 worden sluitzegels afgebeeld op brieven en een briefkaart. In het decembernummer wordt vermeld dat van de drie ontwerpen er twee stuks zijn gedrukt. Ieder in een oplage van 50.000 stuks.

Aan ieder van de 8.000 leden is op het adreswikkeltje van het „Groentje” een sluitzegel geplakt.

De leden konden voor twee cent per stuk deze sluitzegels kopen. Het januarinummetje van 1929 vermeldt dat er reeds 40.000 stuks verzonden waren. Meer heb ik over deze sluitzegels niet kunnen vinden. Ook de ontwerper werd niet vermeld.

Drie jaar geleden was ik zo gelukkig om de twee sluitzegels bij mijn verzameling te kunnen voegen, is de derde nooit gedrukt??

Buiten sluitzegels, etiketten, reclameplaatjes, exlibris, enzovoort, verzamel ik alles met afbeeldingen van bijen. Misschien kan ik daar ook nog eens wat van laten zien.

DE RIJKDOM VAN EEN VOORZWERM

Hobby-imkers

Volgens een recente enquête van het Consulentenschap voor de Bijenteelt werkt 56 % van de imkers (ca. 6.500) met hoog-uit 5 volken en 1/3 (ca. 4.000) met niet meer dan 3 volken.

Wegens „imkrimp” van het bedrijf” werk ik thans ook met 5 (winter)volken, waarbij ik mij zeer wel thuis voel onder die 6.500 hobby-imkers.

Juist waar zoveel imkers met zo weinig volken werken, wilde ik mij eens richten tot die zogenaamde kleine imkers, vaak rasechte hobby-isten, die hun bijen evenzeer vertroetelen als hun lievelingsdier, hetzij hun hond, kat of anderszins.

Een voorzwerm = een vracht hooi

Het zwermgebeuren dat einde deze meimaand aanvangt en voortduurt tot ongeveer de langste dag, begint met het afkomen van de voorzwerm. Willen we daar intens van genieten en er bovendien volop profijt van trekken, dan zouden we die eens welbewust op natuurlijke wijze moeten laten afkomen, waarvoor ons beste volk het meest in aanmerking komt. De waarde van een voorzwerm werd ten tijde van de korfimkerij terecht zeer hoog aangeslagen en wel gelijk gesteld met die van een vracht hooi, welke thans een waarde vertegenwoordigt van rond f 400,—, zijnde ongeveer 1 ton hooi op een paardewagen.

Een voorzwerm smeert hem niet

In 't algemeen behoeft het afkomen van een voorzwerm voor de omgeving geen problemen op te leveren. Zelf woon ik in de kom van een klein dorpje en ondanks dat geeft ik de natuur in deze af en toe eens vrij spel. Het is altijd een machtig gezicht als zo'n bui zonnevogeltjes onder welluidende zwermzang ergens neerstrijkt. In tegenstelling tot een nazwerm komt een voorzwerm alleen af als de weersomstandigheden gunstig zijn, bij zacht zomers en zonnig weer. Het is daarbij frappant te ervaren dat hij vrijwel altijd afvliegt in de richting van de zon en zich zelden neerzet op een afstand van meer dan enkele tientallen meters van de plek van herkomst. De oude koningin van de oude-moerszwerm is namelijk te „gewichtig” om een verre vlucht te maken zodat het meestal niet moeilijk te raden is waar ze met haar volk zal landen, doorgaans jaarlijks op een zelfde plaats.

Ideaal van samenstelling

Een groot voordeel van de voorzwerm is dat we te maken hebben met een evenwichtige hoeveelheid bijen, met andere woorden, zowel huis- als veldbijen, een combinatie die we bij het maken van een kunstzwerm wel kunnen vergeten. Bovendien vliegt de voorzwerm niet meer terug naar zijn oude plek. Op de wijze van scheppen van een (voor)zwerm zullen we nu niet ingaan, dat zou een verhaal apart worden, overigens hebben de meeste imkers daar geen moeite mee.

Voorzwerm = produktievolk

Beschouwen we de voorzwerm als een aanstaand produktievolk, dan moeten we precies weten hoe we hem onderbrengen, „einlogieren” zoals onze Zwitserse collega's dat zo schoon weten te zeggen.

Nemen we voor die unieke gebeurtenis een nieuwe kast, dan is het goed die aan de binnenzijde van zijn hout- of kunststoflucht te ontdoen door hem met een flinke bos nat gras goed onder handen te nemen. Hierna ademt de kast een bijenvriendelijke sfeer. Deze behandeling is zinvol om te voorkomen dat een zwerm zijn nieuwe woning niet mocht accepteren, weliswaar een grote uitzondering, doch het komt voor.

Het „inpakken” van de voorzwerm

Hoe we zo'n voorzwerm „op de raampjes zetten” vraagt enige toelichting. Uiteraard hangen we geen kunstraat- en uitgebouwde raampjes om en om in de kast. We houden er rekening mee dat de bouwbijen zoveel mogelijk als een gesloten groep bergbeklimmers nauw met elkaar verbonden hun werkzaamheden kunnen uitvoeren. Ze krijgen dus centraal in de nieuwe woning een aantal ramen met kunstraat, geflankeerd door uitgebouwde ramen. Voor het waszweten is veel warmte nodig, zodat ze ongestoord in de tros aan de slag kunnen gaan. De uitgebouwde raten zijn o.a. voor de koningin, zodat ze haar legactiviteiten ongestoord kan voortzetten en verder voor de opslag van nectar en stuifmeel.

Sommige angsthazen onder de imkers zijn bang dat de voorzwerm het niet naar zijn zin heeft en wel eens de benen zou kunnen nemen. Zij plaatsen daartoe een raam met open en gesloten broed, dat ze tussen de kunstraat- en uitgebouwde raampjes hangen.

Zie verder p. 168

Baat het niet, het schaadt ook niet, de gemoedsrust van de imker vraagt soms meer dan de bijen wensen. Daar de voorzwerm met een gevulde honingmaag is afgereisd mag ze de eerste drie dagen niet worden gevoerd, eerst moet hij zijn meegevoerde proviand verwerken. Nadien wordt hij gevoerd waar we mee doorgaan totdat alle ramen kunstraat zijn uitgebouwd. Daarna zal hij het zelf moeten klaren.

Waarheen met die voorzwerm?

Een belangrijk punt is altijd een gunstig plekje te vinden. Plaatsen we hem naast het moedervolk, het volk waar hij van afgekomen is, dan zullen er ongetwijfeld weer een aantal bijen terugvliegen, hetgeen ten koste gaat van de voorzwerm. Het is een praktische oplossing de voorzwerm te plaatsen op de plek van het moedervolk en dat laatste op enige afstand elders, enkele meters is vaak al voldoende. De vliegbijen van het moedervolk vliegen dan af op de voorzwerm die een optimale sterkte verkrijgt en zich snel zal ontwikkelen tot een produktievolk. Door er na een dag of tien een honingkamer, bij voorkeur met juist geslingerde raten, op te plaatsen, onderdrukken we eventuele zwermrijgingen en kan hij bij voldoende dracht binnen afzienbare tijd een flinke portie honing oogsten.

Aandacht voor het moedervolk

Het moedervolk dat na het afvliegen al haar veldbijen is kwijt geraakt, hetgeen doorgaans een paar dagen duurt, verkeert dan in een moeilijke fase. Direct na het verplaatsen voeren is niet aan te raden, dat kan aanleiding geven tot roven. Meestal is er nog wel voldoende voer in het volk om die impasse te overbruggen. Waar we echter wel aan moeten denken is dorstnood, die in een volk met de nodige hoeveelheid broed kan ontstaan.

Hang er na verplaatsing een uitgebouwd raampje met water in. Door een leeg uitgebouwd raampje onder water te dompelen, het enige malen te bekloppen, komen er luchtbellens uit de cellen omhoog om plaats te maken voor de opslag van water. Aan de hand van het gewicht kunnen we waarnemen hoeveel water zo'n raampje kan bevatten, namelijk rond een kwart liter. Eerst 48 uur na het afvliegen (alleen bij goed weer) mogen we voeren, waarvoor we een dunne suikerwateroplossing kiezen. Aldus wordt het moedervolk weer in conditie gebracht; lang duurt dat niet want dagelijks komen tientallen, soms wel honderdtallen jonge bijen uit, die alle vacatures in het volk weer snel opvullen.

Een jonge moeder uit een zwermcel

Doen we verder niets meer aan het moedervolk, dan moeten we er rekening mee houden dat ongeveer 8 dagen later de aangezette moerdoppen uitlopen. Als regel zal zo'n volk niet meer zwermen, met het afvliegen is namelijk alle lust daartoe verdwenen. De eerst uitkomende jonge moeder wordt dan de nieuwe leidster, waarna de werkbijen alle overige doppen afbijten.

Moedervolk leverancier van zwermcelmoeren

We kunnen ons afvragen of we er wel verstandig aan doen zo te handelen. Het afgezwermde moedervolk was immers het beste volk van onze stand, de moerdoppen zijn echte zwermcellen, zodat we die wellicht een betere bestemming zouden kunnen geven.

Hebben we slechts enkele volken, dan beschikken we daartoe over een aantal doppen met vermoedelijk „betere” koninginnen, die we goed kunnen gebruiken om er onze andere volken mee om te voeren. Bovendien is het zinvol om de besproken voorzwerm spoedig te voorzien van een jonge bevruchte moeder, zodat die het lopende seizoen gevrijwaard blijft van zwermen. Voorts is het raadzaam met jonge moeren de winter in te gaan.

De meest simpele oplossing is binnen een week na het afkomen van de voorzwerm een raampje met minimaal één mooie moerdop met de zich erop bevindende bijen in een zesramer te hangen. Uit één of meer andere volken kloppen we nog enkele raampjes bijen af om het zesramertje opsterkte te brengen. Voeg nog een raam met voer toe om de eerste behoefte te dekken. Op die manier krijgen we een aflegger met een fraaie moeder, meestal aanmerkelijk groter dan één afkomstig uit een redcel. De zesramer stellen we bij voorkeur elders op om te voorkomen dat de jonge moeder na haar bruidsvlucht in een ander volk zal belanden.

Het is evenzeer mogelijk het afgezwermde volk in zijn geheel op te delen in 2, 3 of meer volkjes om zodoende meerdere jonge moeren te kweken.

Zodra zulke volkjes bevruchte jonge moeren bezitten kan men ze verenigen met andere volken na deze vooraf moederloos te hebben gemaakt.

Zo oud als Ambrosius

Het hier geschetste verhaal heeft een nauwe relatie met de aloude korfimerij. Ook daar plaatste men de voorzwerm dikwijls op de plek van het afgezwermde moedervolk, welke laatste een plaatsje elders kreeg.

Bezit men een korfvolk, hetgeen tegenwoordig uit het oogpunt van nostalgie geen uitzondering is, dan kan men de afgekomen zwerm huisvesten in een kast, welke op de oorspronkelijke plek van de korf wordt neergezet, terwijl de afgezwermde korf elders komt te staan. Andersom is evenzeer mogelijk door de voorzwerm in een gespijnde korf onder te brengen en deze op de oorspronkelijke plaats te installeren en het moedervolk elders en dat te gebruiken voor het maken van afleggers met jonge moeren.

Met de beschreven procedure komen we niet alleen tegemoet aan een meer natuurgetrouwe wijze van imkeren, doch bovendien kunnen we aldus van de voorzwerm een uitstekend produktievolk maken, hetgeen desgewenst met het moedervolk evenzo kan gebeuren.

J.J.S.

OMLARF PERIKELLEN

Steeds meer imkers maken bij het kweken van koninginnen gebruik van de omlarf techniek. Een aantal mensen blijkt daarbij moeite te hebben met het manipuleren van de larfjes. Het Jenter systeem, zoals onlangs in dit blad beschreven is, blijkt een goed hulpmiddel te zijn.

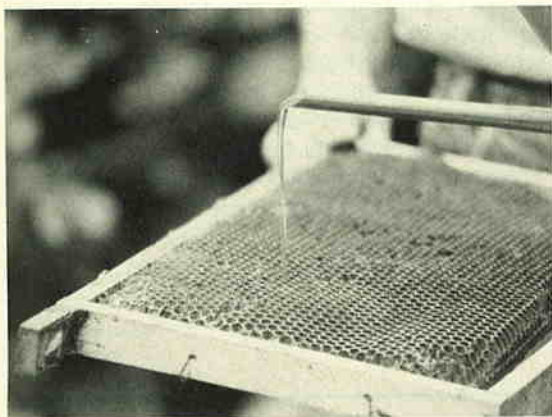
Het kan echter nog eenvoudiger en goedkoper.

De hier beschreven techniek komt uit Tsjechoslowakije en wordt in Nederland al een paar jaar met succes toegepast.

U zoekt eerst een raam met jonge larfjes, u kunt daarbij gebruik maken van een vergrootglas, de kleinste larfjes zijn de beste.

... omdraaien en boven uitgespannen donker nylon leeg kloppen ...

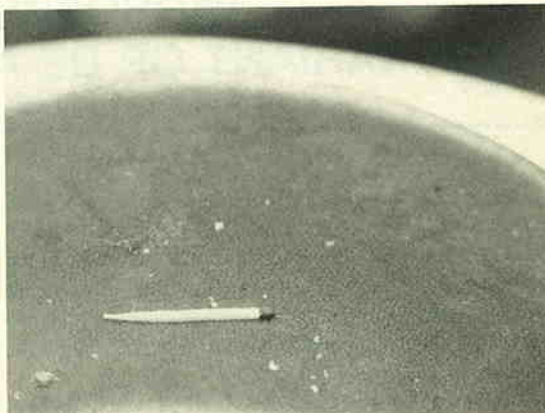

... giet water van 30 °C in de cellen.

U houdt het raam horizontaal, op de plaats waar de jongste larfjes zitten giet u wat water van $\pm 30^{\circ}\text{C}$ (1e foto, vervolgens geeft u een tik tegen de zijkant van het raam waardoor het water in de cellen zakt. U hebt van tevoren een emmer of pan klaar gezet waarover u een donkere kous (panty) hebt gespannen. U keert nu het raam om boven de gespannen kous en geeft weer een tik tegen de zijkant van het raam (2e foto).

Het resultaat is nu dat er een aantal larfjes op de gespannen kous liggen, de kleinste larfjes brengt u vervolgens met een dun luciferhoutje of klein penseltje over in een kunststofdopje (3e foto) of wasdopje. De dopjes hangt u in een starter of moerloos volk, zoals in een eerder artikel aangegeven is. Deze techniek werkt snel, en als u een nieuwe panty koopt zijn de kosten ± 3 gulden.

R. Kakes Lemmer

... de kleinste larfjes overbrengen naar wasdopje (of kunststofdopje).

BOEK BESPREKING

THE ILLUSTRATED ENCYCLOPEDIA OF BEEKEEPING

Roger Morse en Ted Hooper.
De geïllustreerde ENCYCLOPEDIA OF BEEKEEPING.
Uitgave van Bladford Press U.K. 1985,
ISBN 0 7137 1624 X, prijs £ 15.95.

Inhoud: Het solide gebonden boek van een goede kwaliteit papier, formaat 24,5 x 18,5 cm, telt 432 pagina's met rond 650 foto's en schetsen, waaronder 16 kleurpagina's. De encyclopedie is samengesteld door 46 medewerkers uit 8 landen, voornamelijk afkomstig uit de angelsaksische wereld en is voorzien van een goede index.

Bespreking: Het werk geeft een uitstekend beeld van de mondiale bijenwereld. Dit impliceert echter niet dat de „gewone imkerij” tekort gedaan wordt, integendeel, alle aspecten van de bijenteelt passeren op alfabetische wijze de revue.

Hoewel centraal Europa als bakermat van de bijenteelt nu niet direct wordt benadrukt, komen we wel het bekende oude prentje met de van kogelvizier voorziene imkers van v. Breugel tegen, alsmede een oud bijenstalletje met Bisschopsmutsen en boogkorven, verder nog een paar fraaie bijenhuisen in Oostenrijk en Beieren.

Er is een goed evenwicht tussen de tekst en de vele illustraties, kortom een prettig werk om er heerlijk in te neuzen.

Ook komen we af en toe uitspraken tegen, die althans voor mij, nieuw zijn; in die gevallen staan er veelal de initialen van de auteur bij vermeld.

Het is een groots boekwerk, enig in zijn soort, en geeft een aanmerkelijk prettiger en vriendelijker toegang tot de bijenwereld dan bijv. het Amerikaanse werk ABC and XYZ of Beeculture, dat bijna tweemaal zoveel bladzijden bevat, doch anderzijds „slechts” 21,5 x 14,5 cm meet.

Wat is verder de waarde van dit fraaie werk voor de Nederlandse imker?

Voor zover hij de Engelse taal machtig is hebben we hier een boek dat m.i. heel goed te lezen is. Het geheel verschaft een goed idee van de internationale bijenteelt zonder daarbij in de vele aspecten van onze vaderlandse imkerij tekort te schieten. Zo staat de toch wel aparte methode om met succes heidehoning te oogsten er goed in beschreven, ook de Varroa-problematiek komt uitvoerig aan de orde.

Ondanks de hoge prijs van f 79,— heb ik er geen spijt van het aangeschaft te hebben en voor een beter verjaardags- of andersoortigcadeau is het alleszins aan te bevelen. Het is verkrijgbaar bij het Bijenhuis te Wageningen.

J.J.S.

VARROABESTRIJDING; EEN VARIANT OP DE ARRESTRAAMMETHODE

J.J. van der Weerd

Onder de Nederlandse imkers is de afgelopen jaren de bestrijding van de varroamijt zonder meer één van de belangrijkste gespreksonderwerpen geweest. Deze belangstelling is ook terecht, aangezien er vanuit moet worden gegaan dat zonder consequente en regelmatige bestrijdingsmaatregelen imkeren in de toekomst niet meer mogelijk zal zijn.

Een biologische (of biotechnische) methode ter bestrijding van de varroamijt is de zogenaamde arrestraammethode. In het april-nummer 1985 van het Groentje is hieraan uitgebreid aandacht besteed.

In de praktijk blijken bij deze methode echter enkele belangrijke nadelen te kunnen optreden, zoals:

- *de koningin wordt sterk geremd in haar productie. Het is niet duidelijk wat de gevolgen hiervan zijn voor het functioneren van de koningin. Het gevaar is niet denkbeeldig dat ze volledig stopt met het leggen van eitjes;*
- *de methode is vrij bewerkelijk;*
- *het volk staat gedurende een relatief lange tijd volledig stil.*

In het onderstaande wordt een variant weergegeven van de arrestraammethode, waarbij in theorie een aantal nadelen van de arrestraammethode worden ondervangen. Bovendien is de variant wat meer toegespitst op een in Nederland gebruikelijke bedrijfsmethode, nl. die welke gebaseerd is op, of afgeleid van, de Aalster-methode.

De methode gaat er vanuit, dat eind mei of eventueel begin juni op de gebruikelijke wijze een veger wordt gemaakt. Er is echter één belangrijk verschil: de veger krijgt geen ramen met broed mee. Op het moment dat een kunstzwerm wordt gemaakt, mag er namelijk vanuit worden gegaan, dat in het volk toch al een zekere mate van zwermkoorts aanwezig is. Uit onderzoeken is gebleken dat in deze periode van het jaar het grootste deel van de mijten in het (gesloten) broed zit. In een veger zonder broed zullen dus relatief weinig mijten aanwezig zijn.

Verder is het van het grootste belang, dat de veger een paar uitgebouwde ramen meekrijgt, zodat de koningin kan doorleggen.

Het hoofdvolk zit op dat moment zonder koningin. De overgebleven werkbijen zullen nu zo snel mogelijk redcellen gaan bouwen. In dit volk zitten op dat moment vrijwel alle mijten, zodat hierop de variant van de arrestraammethode wordt toegepast.

Na maximaal 9 dagen is in dit volk alle broed gesloten. Vanaf dat tijdstip hebben de mijten niet meer de mogelijkheid om in open broed te kruipen met het doel zich te vermenigvuldigen. Als imker kun je vanaf dat moment bewust ingrijpen om de mijten te vangen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de veger. Op de 9e dag (na het maken van de veger) mag er vanuit worden gegaan dat in de veger minimaal één raam met open broed aanwezig is (daarom is het ook van zo groot belang dat de veger uitgebouwde ramen meekrijgt). Eén van de ramen met voornamelijk open broed uit de veger wordt op de 9e dag in het hoofdvolk gehangen (1e vangraam). Op dat moment is er in het hoofdvolk verder geen open broed meer aanwezig, zodat de mijten die zich willen vermenigvuldigen, gedwongen zijn om in het vangraam te kruipen. Ook de arrestraammethode is op dit principe gebaseerd. Op de 13e dag moeten in het volk de doppen worden gebroken. Vanaf dit tijdstip mag er dus vanuit worden gegaan dat er een jonge koningin in het volk aanwezig is. De aanwezigheid van de jonge koningin is een belangrijke risicofactor. Verderop zal hierop worden teruggekomen. Voorlopig zal de jonge koningin echter nog niet gaan leggen.

Op de 18e dag is al het broed van het 1e vangraam gesloten. Op die dag wordt dit raam uit de kast gehaald en vernietigd. Tegelijkertijd wordt een nieuw raam met voornamelijk open broed uit de veger in het hoofdvolk gehangen (2e vangraam). Ook dit raam gaat vervolgens werken als vangraam voor de mijten.

Op de 21e dag is al het werksterbroed in het hoofdvolk uitgelopen. Op de 24e dag is ook het darrenbroed uitgelopen, zodat vanaf die dag de mijten voor hun vermenigvuldiging volledig zijn aangewezen op het tweede vangraam met broed. Voor een goede werkzaamheid van de methode is het dan ook noodzakelijk dat in het 2e vangraam bij het inhangen veel eitjes aanwezig zijn; ook de mijten die op de 24e dag uit het darrenbroed komen moeten gelegenheid hebben om in open broed te kruipen. Indien op de 18e dag in de veger geen raam met voornamelijk eitjes voorradig is, kan eventueel enkele dagen worden gewacht. Negen dagen na het inhangen van het 2e vangraam (27e dag) wordt dit raam uit het hoofdvolk gehaald en vernietigd.

Niet geheel duidelijk is hoe de jonge koningin zich bij dit alles zal gedragen. Hopelijk wordt de jonge koningin niet ingebald tijdens het openen van de kasten. Hiermee moet echter wel rekening worden gehouden, zodat het aanbeveling verdient te zorgen voor enkele reservevolkjes (drie-ramers) met jonge, leggende koninginnen. Verder is het niet duidelijk wanneer de jonge koningin zal gaan leggen. Hopelijk wacht ze door de aanwezigheid van broed enkele dagen langer. In het ongunstigste geval zal dit na de 27e dag zijn (dat wil zeggen, maximaal 6 dagen later dan normaal). De praktijk zal een en ander moeten uitwijzen.

Tegenover het bovenstaande nadeel staan belangrijke voordelen in vergelijking met de arrestraammethode:

- de methode is weinig bewerkelijk;
- de veger wordt min of meer als arrestruimte gebruikt, waardoor de koningin niet in haar eierproductie wordt afgeremd;
- er wordt ingespeeld op een bedrijfsmethode, die in Nederland vrij algemeen gebruikelijk is. De broedstilstand valt samen met de periode waarin de jonge koningin aan de leg moet komen;
- in de veger zijn ook relatief weinig mijten aanwezig;
- er behoeven „slechts” twee vangramen te worden gebruikt.

In schema ziet de variant er als volgt uit:

dag 0:	vrij sterke veger maken, zonder broed
dag 9:	1e vangraam (met voornamelijk open broed) uit de veger, in hoofdvolk hangen
dag 13:	doppen breken
dag 18:	1e vangraam verwijderen en vernietigen, 2e vangraam inhangen
dag 21:	al het „originele” werksterbroed uitgelopen
dag 24:	al het „originele” darrenbroed uitgelopen
dag 27:	2e vangraam vernietigen
na	
dag 27:	controle op aanwezigheid van leggende koningin; zonodig verenigen met reservevolkje

BIJ EN STEEK

WIE STAK DAAR?

Overgevoeligheid voor bijegif betekent niet dat je ook zo reageert op wespe- of hommeligif. Het laatste heb ik nog nooit meegemaakt, noch daarover gelezen. Wat de eerste twee betreft: er is nogal eens onzekerheid over wie de boosdoener was: de bij of de wesp. In een enquête gehouden onder onze patiënten bleek slechts 79% het juiste insect te benoemen op de foto's die getoond werden.

Een ander hulpmiddel is de angel. De elastische vezels in onze huid omsluiten de weerhaken van de angel van de bij, zodat deze alleen wekomt door zo hard te trekken dat de angel (+ gifzak en endeldarm) afscheuren. Een enkele keer bij een oppervlakkige steek gebeurt dit niet. Bij de wesp blijft de angel daarentegen zelden achter.

Hoewel ook daar het steekwapen kleine weerhaakjes heeft.

Voorts weten wij uit ervaring, dat een steek door een bij vrijwel altijd de imker, zijn gezin of zijn burens betreft, of iemand die het vlieggedrag van de bij opzettelijk stoorde.

Is daar geen sprake van dan zal het veelal een wesp betreffen.

Komen we er niet uit, dan kunnen we een huidtest doen met bije- en wespegif. Een positieve reactie zal dan het insect aanwijzen. Hetzelfde geldt voor bepaalde antistoffen die we in het bloed kunnen aantonen. Ze zijn uiterst specifiek. Allergie van meer dan één soort angeldragende insecten komt zelden voor.

Maar ook dan zijn we dus in staat om de juiste conclusies te trekken.

dr. J.C. van der Zwan

(Dr. van der Zwan is verbonden als internist aan een Amersfoortse ziekenhuis en zal gaarne op vragen van lezers ingaan. Red.).

ONDERWIJS DEMONSTRATIE VOORLICHTING

EXAMEN PRAKTISCH IMKER OP VRIJDAG 6 JUNI IN HET BIJENHUIS TE WAGENINGEN

Wat wordt er aan kennis en vaardigheid verwacht

De naam van het examen geeft al aan dat het een praktisch examen is, vooral de vaardigheid bij de omgang met bijen is van belang, de rust bij het behandelen van de volken en het kort en duidelijk kunnen aangeven waarmee men bezig is, wat men doet en waarom. Noodzakelijk hiervoor is dat men veel parate kennis en praktische ervaring heeft.

Men dient op de hoogte te zijn van de verschillende bedrijfsmethoden bijvoorbeeld de Aalster maar ook andere zoals het imkeren met Varroa. Het leven van de bijen kan ter sprake komen en van natuur- en kunstzwermen dient u alles af te weten. Op het praktijkgedeelte kan u worden gevraagd een kunstzwerm of een broedaflegger te maken, de koningin te merken of te knippen, kunstraat in te zetten en volken samen te voegen.

Bij dit alles mogen geen handschoenen worden gebruikt, wel dient u uw eigen gereedschap mee te brengen.

Het theoretische gedeelte

Bij dit onderdeel kunnen vele zaken aan de orde komen waarop soms ook al bij het praktijkgedeelte is ingegaan. We denken hierbij aan de voor- en nadelen van Spaarkasten en Simplexkasten en al datgene wat bij de Koninginneteelt komt kijken. Verder alle hulpmiddelen en materialen die bij het imkeren gebruikt kunnen worden. Kennis van drachtplanten en van honing mag niet vergeten worden. Het reizen met de bijen met daaromheen de wettelijke bepalingen, de Bijenwet, de Vervoersbeschikking, de bijen, de bestuiving, de voorwaarden en de richtlijnen, die daarbij gelden. Actueel zijn momenteel ook de bijenziekten Varroa, Nosema en Aca-rapis, het werk en de taak der opgerichte Ziektenbestrijdingsscommissies.

Daarnaast het werk van de Alg. Inspectie Dienst, het Honingbesluit 1978 e.d. Vaak wordt ons gevraagd welke boeken worden aanbevolen? Nu er zijn gelukkig meerdere goede boeken zoals het „Werkboek Bijen Houden" van J.J. Speelziek en „Bijenhouden met Succes" door H. van Gool.

Toelatingseisen

De kandidaten dienen de leeftijd van 18 jaar te hebben bereikt, een cursus bijenteelt voor beginners te hebben gevolgd en in het bezit te zijn van een diploma van een cursus bijenteelt voor gevorderden. Afschriften van deze diploma's dient u te overleggen. Zij moeten tenminste 5 jaar bijen hebben gehouden en gedurende die periode 5 bijenvolken hebben gehad en verzorgd. De duur van het examen is tenminste 90 minuten, waarvan 60 minuten praktijk en 30 minuten theorie. De Commissie Onderwijs van onze Vereniging beslist over de toelating tot het examen.

Tenslotte

Bij voldoende belangstelling kan men deelnemen aan een instructiedag ter voorbereiding op het examen op een avond of een zaterdag in mei, welke in het Bijenhuis zal worden gegeven. Indien u hierbij aanwezig denkt te zijn, dient u dit bij uw aanmelding op te geven. U ontvangt dan tijdig bericht over het al dan niet doorgaan van deze dag. Uw aanvraag voor deelname aan het examen dient voor 16 mei in het Bijenhuis te zijn, u ontvangt dan een aanvraagformulier wat uiterlijk een week later moet worden geretourneerd.

De examenkosten bedragen f 100,— te voldoen op giro-nummer 84.68.01 t.n.v. VBBN Wageningen met de vermelding Examen P.I.

Mogen wij u veel succes toewensen bij uw voorstudie en bij het examen? Meerdere informatie zonodig bij het Bijenhuis te Wageningen, afdeling Onderwijs.

C.P.

VRAAGT U MAAR

Gaarne zou ik via het Groentje in contact komen met lezers die postzegels verzamelen met als thema „Bijen“.

Sinds enige tijd verzamel ik zegels, stempels enz. over dit thema.

Inmiddels heb ik van meerdere zegels dubbele. Omdat ik vermoed dat er nogal wat verzamelaars zijn die zegels willen ruilen verzoek ik hen mij te bellen of te schrijven.

was getekend,

Antwoord:

Naam en adres zijn de redactie bekend en we zouden graag behulpzaam willen zijn. Het verzamelen zit veel imkers in het bloed, dat komt vermoedelijk door de omgang met de bijen. Ook kan het, zeker op de vele momenten dat het weer niet tot omgang met bijen noodt, toch een bijenteeltkundige bezigheid vormen. Toch lijkt het verstandig niet direct tot publikatie van naam en adres van deze imker over te gaan. Prompt zouden zich misschien nog 100 imkers melden met hetzelfde verzoek. Daarom wilden we de zaak als volgt spelen.

We willen postzegel-verzamelaars oproepen zich met naam en adres bekend te maken bij de redactie, zodat we tot een eenmalige verzamellijst komen van belangstellenden in het ruilen. Zij kunnen dan op eigen initiatief contact opnemen, zich organiseren en/of in het Groentje daarover mededeling doen. Kortom de redactie wacht rustig af gedurende de eerstvolgende twee maanden na verschijning van dit Groentje of hieruit nieuwe ideeën groeien. Voor de dagen weer gaan korten hebben we dan een nieuwe actiegroep met eigen bestuur en activiteiten op Open Dagen, Bijenmarkten enzovoort. Of lijkt dat voorbarig?

BIJENSTAND „DE BIJENKORF“

Sinds 1897

HONING EN STUIFMEELPOLLEN

Bloemenhoning - Lindehoning - Klaverhoning
Boekweithoning en Acacia'honing in 2 soorten.
Bij grote afname extra korting.

Tevens hebben wij alle imkersartikelen, meubelwas en specialiteiten.
Prijscourant op aanvraag.

Ons magazijn is geopend van maandag t/m zaterdag van 8 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds.
In de zomermaanden tot 9 uur 's avonds.

HOEVELAKENSEWEG 144 - 3784 WK TERSCHUUR
Telefoon 03426 - 1978 of 2167 - postrekening 2622

't Zal iedereen duidelijk wezen,
die 't rijm van De Kat heeft gelezen,
dat 't zó toch niet moet.
Hij doet, dacht ik, goed
het stuk van De Graaf es te lezen . . .

L. van der Does

Aldus reageerde de heer Van der Does op mijn aan hem ge-
wijde limerick in het Groentje van maart. Terwijl hij juist op het
punt stond zijn - zoals hij het uitdrukte - „limerickharp“
aan de wilgen te hangen!

Ik geef me gewonnen en buig deemoedig het gebrekkige
limerickhoofd . . .

A propos, mijnheer Van der Does: aan wilgen behoren geen
harpen te hangen, wel bijen. bij duizenden liefst. Uw instru-
ment zou onze ijverige vriendjes maar in de weg zitten. Houd
uw harp dus maar en speel er af en toe een vrolijke limerick
op. Voor het Groentje. (odk)

BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN., JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen
werkplaatsen. Door eigen steeds grotere
importen van diverse gereedschappen steeds
bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-
verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing
van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of
meubelwas en honing even aan. Wij zenden U
die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

MEER KWALITEIT, VOOR MINDER GELD

- * Bijenteelt-producten
- * Imkers-benodigdheden
- * Houtbewerking; speciaalopdrachten
- * Dienstverl., kurs., advies, etc.

Vraag nu gratis prijslijst en
verkoopadressen aan.

Imkerij; onderwijs-proef-bedrijf i.o.
Postbus 2150 / Zuidbuurt 91
(op afspr. en iedere za.)
VLAARDINGEN tel. 010 - 4746685

*Land*inzicht

TIPS VAN HET CONSULENTSCHAP – MEI 1986

- Koolzaad op zandgrond of andere lichte grond geeft minder nektar dan op zwaardere grond.
- Bijen houden niet zo van een koninginrooster. Als u een rooster wilt leggen om gemakkelijker te kunnen slingeren, doe dit dan niet te vroeg. Eventueel kunt u tegen het einde van de dracht een rooster leggen.
- Als u een kunstzwerm maakt en u bent van plan om op de dertiende dag doppen te breken, dan dient u bij het maken van de kunstzwerm alle doppen weg te breken.
- Bent u er niet zeker van of u bij het maken van de veger wel de koningin te pakken hebt, ga dan 's avonds even terug naar de bijenstand. Is de betreffende kast nog rustig en lopen er geen bijen op de voorkant van de kast, dan kunt u er gerust van uitgaan dat de koningin nog op de kast zit.
- Als een volk steeklustiger is dan de andere, probeer er dan voor te zorgen dat de jonge koningin uit een goed en zachtvaardig volk komt. Koninginneteelt is een methode om efficiënt veel koninginnen uit geselecteerde volken te telen. Een eenvoudige manier is om van een geselecteerd volk de veger drie dagen eerder te maken dan van de andere volken. Breek bij laatstgenoemde volken na 10 dagen alle doppen weg en laat een rijpe koningin uit het geselecteerde volk lopen. Bekijk eerst hoeveel rijpe koninginnen u hebt, voordat u de doppen allemaal breekt.
- De darrenraatmethode is een manier om Varroamijten uit een volk te verwijderen. De effectiviteit is echter niet hoog.
- De arrestraammethode verwijdert ca 90% van de mijten. Dit is tot dusverre de enige imkerteknische methode die effectief is en waarbij geen bestrijdingsmiddelen gebruikt worden.
- Met het oog op de hygiëne in de bijenkast is het zeer belangrijk om de bijen flink te laten bouwen. Vooral de aanpak van Nosema is gebaat bij een snelle doorstroming van de raten. Het voorjaar is een geschikte tijd om de raten uit te laten bouwen.

NIEUWE ONTWIKKELING IN DE KONINGINNETEELT

Overlarfraam met toebehoren slechts DM 65,—

(+ porto en verpakking).

Voordelen: snel en probleemloos overlarven zonder de larfjes aan te raken, hoge acceptatiegraad van de teeltstof, goed ontwikkelde koninginnen. Wordt in steeds meer landen gebruikt.

Nu ook een instructieve en boeiende **videofilm** te koop (DM 55,—) waarin behalve mijn overlarf-systeem ook een biologische Varroabestrijdingsmethode getoond wordt.

Karl Jenter, Eschenweg 17, D 7440 Nürtingen (BDR)
Tel. 07022/2880

BIJENSTAND „DE BIJENKORF”

Sinds 1897

HONING EN STUIFMEELPOLLEN

Bloemenhoning - Lindehoning - Klaverhoning -
Boekweithoning en Acaciahoning in 2 soorten.
Bij grote afname extra korting.

Tevens hebben wij alle imkersartikelen, meubelwas
en specialiteiten. Prijscourant op aanvraag.

Ons magazijn is geopend van
maandag t/m zaterdag van 8 uur 's morgens
tot 6 uur 's avonds.

Hoevelakenseweg 144 - 3784 WK Terschuur
Tel. 03426-1978 of 2167 - Postrek. 2622

IMKERSBEDRIJF „DE MOERDOP”

voor al Uw

imkersartikelen, honing en
wasprodukten.

R. Slagter, Limmerschouw 53, Winkel,
Tel. 02244-1349; di., vr., za.: 14-18 uur.

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

A.W. LAUMEN-WOUTERS, Grijzegrubben 63,
6361 GL NUTH (Limburg)

Kan u alles leveren voor de bijenteelt.
Prijslijst op aanvraag, gratis toegezonden.

☎ 045-243183 Nuth of

☎ 045-252408 Brunssum.

Tevens bieden bij te koop aan:

BUCKFAST Produktie-koninginnen en
CARNICA Produktie-koninginnen.

Stammen af van in Nederland gekweekte
koninginnen door kunstmatige inseminatie.

INTERNATIONAL BEE RESEARCH ASSOCIATION CURRENT BEST SELLERS

PLANTS & BEEKEEPING: F.N. Howes
price including postage DF25/£5.75

QUEEN REARING: (English Edition)
Ruttner.
price including postage DF111/£23.95

ANATOMY & DISSECTION OF THE
HONEYBEE:
H.A. Dade.
price including postage DF81/£17.50
postgiro/CCP account no. 29 179 4408

Current lists now available from IBRA,
Hill House, Gerrards Cross, Bucks.
SL9 0NR., England

Op 12 maart overleed in de leeftijd van 83 jaar ons zeer gewaardeerde lid **de heer A. Bakkert**. Gedurende een lange reeks van jaren was hij actief lid en 17 jaar lang beheerder van het depôt Rotterdam. Wij zullen hem missen.

Bestuur en leden van de afdeling Rotterdam

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE HUUR: in voor- en naseizoen, Zuid Zweden: zomerhuis in bos gelegen: f 300,— p.w. incl. boot. Inl. 05160-2765 of 05907-3528.

TE KOOP: complete beginnersinventaris. Twee spaarkasten (één met volk), twee 6-ramers, voerbakken, uitgebouwde ramen, etc. Bod gevraagd. Tel. 01854-2988.

TE KOOP: een 3-raams honingslinger. Spotprijs. Tel. 05151-1252 (Workum).

TE KOOP 5 goede bijenvolken in spaarkasten, niet duur. Tel. 01719-14538.

TE KOOP: nieuwe en gebruikte spaar- en simplexkasten en zesramers. A. Kraai uit Opheusden. Tel. 08887-1526.

GEVRAAGD: honingetiketten in verband met verzameling, graag toe sturen aan: Cock Hoogeduin, Hoogkamerlaan 12, 2284 GH Rijswijk. Postzegel wordt vergoed.

TE KOOP: 4 kasten, 4 korven grote volken, 10 kg wikkelsbank. Tel. 08380-23059, b.g.g. 32200.

TE KOOP: wegens inkrimping: 4 bijenvolken in spaarkasten, compleet met 2 broedbakken + honingkamers. f 150,— per stuk. Tel. 04162-2727.

TE HUUR: bij imker, vrij en rustig gelegen woongedeelte van verbouwde woonboerderij ingericht voor 6 personen, van alle gemakken voorzien in de z.o.h. van Friesland. Tel. 05160-2636.

TE KOOP: simplexkast, spaarkast, en gebruikte honingpoten, jaargangen Vlaamse Imkersbond. Tel. 05700-26218.

GEVRAAGD: KOOLZAADhoning, oogst 1986, in emmers of blikken van 10 kg. Tel. 058-664996.

TE KOOP: wegens inkrimpen z.g.a.n. simplexkasten, 2 brd-1 honingkamer. à f 75,—, G.L. Oldenbeuving, Koolzaadhof 17, Nagele. Tel. 05276-2784.

TE KOOP: complete bijenuitrusting, 6 gezonde bijenvolken op nieuwe kasten, lege kasten, honingslinger, voerbakken enz. Tel. 01110-4915.

TE KOOP: wegens vertrek naar het buitenland, 5 mooie volken z.g.a.n. simplexkasten 6- en 3-raams kasten etc. Tel. 05976-3062 na 18.00 uur.

TE KOOP: aangeboden: oude originele honingpers. J. de Wilde, Gorredijksterweg 38, Jubbega (Frl.) Tel. 05165-2188.

TE KOOP: Carnicavolkjes op 3-ramenbroed. Carnicakring Ommen lijn Celle Pescet Landbevruchtungsstation. Te bevrugen: B.I. Bremmer, Hardenbergerweg 77, 7731 HC Ommen. Tel. 05291-2402 of bij: G.J. Ulders, Vuurdoornstr. 24, 7731 VB Ommen. Tel. 05291-4293.

VAKANTIE IN DE NATUUR: te huur ons boerderijtje in Twente, geschikt voor jong en oud. Alle comfort aanwezig voor f 400,— per week. Inl. Tel. 03200-22134.

TE KOOP: Als nieuwe bijenkasten, enkel en dubbelwandig Simplexmaat en enkele zes-ramers. Frieling Uithuizen, tel. 05953-1784

TE KOOP: Bijenkasten, 10-raams met 1 bk + 2 hk losse gaasbodem, z.g.a.n. 6-raams met 1 bk + 1 hk. Tel. 05220-58535

imkers agenda

13 mei Haarlem:

Lezing over de geneeskrachtige werking van bijenteeltprodukten.

14 mei Twente:

Technische Hogeschool Twente (Vrijhof, Amphitheater, 20.00 uur) Rijksbijenteeltconsulent.

Ir. C. v. Heemert spreekt over het „hete“ onderwerp: „Wat is het nut van de Ambrosiushoeve?“ Alle imkers in Twente zijn hierbij van harte welkom.

17 mei Leiden:

Excursie Naardermeer. Om 13.30 vaart een motorvlet af, op weg naar de vogelkolonies. Het is een unieke kans om het waterwild van nabij te bekijken. Indien mogelijk zal een uitstapje te voet worden gemaakt naar de aalscholverkolonie. Wie mee wil moet daarom stevig schoeisel aantrekken. De tocht duurt ong. 3 uur. De kosten bedragen f 11,— p.p. introductie is toegestaan. Er is max. plaats voor 40 personen.

17 mei Leiden:

Geraniummarkten te Leiderdorp en Voorschoten. Deze markten worden georganiseerd door de Koninklijke Maatschappij Tuinbouw en Plantkunde.

24 mei Midden Beemster:

Traditionele bijenmarkt op het marktplein te Midden Beemster.

31 mei Ubachsberg:

Bijenmarkt Ubachsberg-Voerendaal (Lb.) In het „Sjubke“ aan het Bernardusplein te Ubachsberg van 9.00 tot 16.00 uur.

Begin juni Celle:

Begin juni a.s. organiseert de Kring Groningen een busreis naar Celle. Het accent ligt dit jaar bij de bedrijfsvolken en de koninginselektie op het instituut voor de bijenteelt aldaar. Belangstellenden kunnen contact opnemen met dhr. G. Postma, tel. 05982-1455.

14 juni IJsselstein:

Bijen- en Honingmarkt bij het winkelcentrum „De Clinckhoeff“, (achterzijde) te IJsselstein.

14 juni Eelde/Paterswolde:

Bijenmarkt te Eelde/Paterswolde 8.00-13.00 bij de landbouwschool aan de Burg. Legroweg te Eelde. Er is bij de school een uitgestrekte botanische tuin met vele drachtplanten. Oude ambachten worden gedemonstreerd. Van 10-12 uur is er omlarfmogelijkheid van verschillende rassen van geteste moeren.

14 juni Leiden:

Milieu-bijenmarkt te Leiden. Plaats: Sterrenwachttlaan nabij het Rapenburg. Tijd: van 9.00 tot 16.00 uur.

14 juni t/m 7 sept. Leiden:

Tentoonstelling in de Hortus Botanicus. Op de dag van de Milieu-bijenmarkt wordt de tentoonstelling in de Oranjerie van de Leidse Hortus Botanicus geopend. De tentoonstelling is opgezet in verband met het 75-jarig jubileum van de vereniging. Ze duurt tot 7 september. Er zijn oude en nieuwe korven, kasten en materialen, en foto's van bijvoorbeeld bijenplanten en nog veel meer. Ingang Hortus Botanicus: Rapenburg 57, Leiden. Openingstijden: maandag t/m zaterdag: 9.00-17.00 uur; zondag: 10.00-17.00 uur.

20 juni Haarlem:

Lezing met dia's over wilde planten en het bijbehorende insectenleven. Op zaterdag 21 of zondag 22 juni gaan wij met de spreker, de bioloog D. Vonk, een bezoek brengen aan de schitterende wilde plantentuin van de stads-kweektuin, Kleverlaan 9.

21 juni Dieren:

Bijenmarkt Dieren.

28 juni Voorthuizen:

Folkloristische bijenmarkt naast het winkelcentrum en recht tegenover de weekmarkt. Het terrein is gelegen aan de kruising van de Van Den Berglaan en de Koningsnelaan.

5 juli Uddel:

Bijenmarkt Uddel.

5 juli Goes:

Bijenmarkt Goes.

9 juli Steenwijk:

Bijenmarkt Steenwijk.

12 juli Ommen:

Bijenmarkt op „De Voormars“ te Ommen. Tevens worden er planten aangeboden en er zijn oude ambachten te zien.